

БЕЗСМЕРТНИЙ МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ

Допускається до захисту:

в. о. завідувача кафедри фінансів і
банківської справи,
к.е.н, доцент

_____ Л.В. Юрчишена
«_____» _____ 2022 р.

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЩАДНОЇ СИСТЕМИ В
УКРАЇНІ**

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Кваліфікаційна (магістерська) робота
(відповідно до стандарту спеціальності та ОП)

Науковий керівник:

В.П. Козлов, доцент кафедри
фінансів і банківської справи,
канд. екон. наук, доцент

(підпис)

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ЕКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2022

АНОТАЦІЯ

Безсмертний М. М. Стратегія розвитку національної ощадної системи в Україні. Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2022.

В кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні засади розвитку національної ощадної системи України. Визначено роль ощадної системи у забезпеченні економічного зростання та підвищення добробуту населення. Проведено аналіз ринку банківських ощадних послуг в Україні, аналіз структури та динаміки грошових вкладів фізичних осіб в АТ «УКРСИББАНК». В ході дослідження розроблено концепцію стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні.

Ключові слова: заощадження, ощадна система, недержавні пенсійні фонди, фінтехіндустрія, кредитні кооперативи.

70 с., 10 табл., 5 рис., бібліограф.: 61 джерело.

SUMMARY

Bezsmertnyi M. M. Strategy for the development of the national savings system in Ukraine. Specialty 072 Finance, banking and insurance. Educational program "Finance, Banking and Insurance". Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2022.

The qualification paper examines the theoretical foundations of the development of the national savings system of Ukraine. The role of the savings system in ensuring economic growth and improving the welfare of the population is determined. An analysis of the market of bank savings services in Ukraine, an analysis of the structure and dynamics of cash deposits of individuals in JSC "UKRSIBBANK" was carried out. In the course of the study, the concept of the development strategy of the national savings system in Ukraine was developed.

Key words: savings, savings system, non-state pension funds, fintech industry, credit cooperatives.

70 p., 10 tabl., 5 fig., bibliography: 61 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЩАДНОЇ СИСТЕМИ	7
1.1 Сутнісні характеристики національної ощадної системи, її структура.....	7
1.2 Роль ощадної системи у забезпеченні економічного зростання та підвищення добробуту населення.....	13
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЩАДНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	23
2.1 Компонентно-структурний аналіз національних заощаджень в Україні..	23
2.2 Аналіз ринку банківських ощадних послуг в Україні.....	29
2.3 Аналіз вкладних операцій клієнтів в АТ «УКРСИББАНК» за 2019 - 2021 рр.....	36
РОЗДІЛ 3 ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЩАДНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	42
3.1 Концепція стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні.....	42
3.2 Апробація методу розробки нового депозитного продукту.....	53
3.3 Розвиток інноваційних банківських продуктів у сфері заощаджень населення.....	58
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність дослідження. У відповідності до глобальних тенденцій відбуваються зміни національних економічних систем, що відрізняються власними траєкторіями розвитку. Так, у України гостро стоять завдання забезпечення сталого розвитку економіки в довгостроковій перспективі, а, отже, активізація використання внутрішніх відтворювальних ресурсів. Крім того, зараз залишається недостатньо задіяним ресурс, що має потужний інвестиційний потенціал – внутрішні національні заощадження, зокрема, накопичення домашніх господарств.

Роль національних заощаджень у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку держави, її фінансової безпеки обумовлює необхідність дослідження національної ощадної системи як самостійного об'єкта.

До теперішнього часу основні питання, що торкаються процесу формування, функціонування та стратегій розвитку ощадних систем, знайшли належного відображення у дослідженнях вчених. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку ощадної системи України було досліджено такими відомими вітчизняними науковцями та практиками, як: І. Алексєєв, О. Барановський, О. Вовчак, В. Геєць, В. Корнєєв, В. Міщенко, Т. Смовженко, В. Стельмах, І. Хома та ін. Однак, деякі аспекти проблеми опрацьовані недостатньо повно чи взагалі не визначені. Недостатньо досліджено інституційні та організаційно-економічні аспекти функціонування ринку заощаджень на сучасному етапі, потенційні загрози його нестабільності та методи забезпечення подальшого розвитку.

Актуальність дослідження диктується також відсутністю концепції стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні.

Мета дослідження. Розробити на основі системного підходу концепцію стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні, яка дозволить забезпечити довгострокове економічне зростання економіки, підвищення індивідуального та суспільного добробуту.

Об'єкт дослідження – процес розвитку національної ощадної системи.

Предмет дослідження – методи і моделі процесу розвитку національної

ощадної системи.

Завдання дослідження:

- визначити сутнісні характеристики національної ощадної системи, її структуру;
- визначити роль ощадної системи у забезпеченні економічного зростання та підвищення добробуту населення;
- провести компонентно-структурний аналіз національних заощаджень в Україні;
- провести аналіз ринку банківських ощадних послуг в Україні;
- провести аналіз вкладних операцій клієнтів в АТ «УКРСИББАНК»;
- розробити концепцію стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні;
- провести апробацію методу розробки нового депозитного продукту.

Методи дослідження: методи порівняльного та статистичного аналізу, економічного аналізу, економіко-математичні методи, системний підхід, інструменти інтелектуального текстового аналізу.

Наукова новизна дослідження: розроблено концепцію стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблені пропозиції, методи стратегічного розвитку національної ощадної системи України, які розглянуті в рамках розробленої концепції, дозволять вирішити практичні проблеми, пов'язані з формуванням та ефективним використанням національних заощаджень з метою забезпечення сталого економічного зростання та підвищення громадського добробуту.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження опубліковано тези:

- Загрози функціонуванню ощадної системи України та механізм їх подолання. *Наука, освіта, технології і суспільство: тенденції, виклики, перспективи:* збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної

конференції (Житомир, 12 листопада 2022 р.): у 2 ч. Житомир: ЦФЕНД, 2022. Ч. 2. С.22-23.

- Формування стратегії ощадної політики комерційного банку. *Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку і права в XXI столітті*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Умань, 8 листопада 2022 р.). Умань: ЦФЕНД, 2022. С.31-32.

- Самоорганізація як спосіб розвитку ощадних систем. *Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання*: збірник XXII Міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених, Вінниця, 2022.

Положення, що виносяться на захист: запропоноване визначення національної ощадної системи як сукупності різних елементів; результати компонентно-структурного аналізу національних заощаджень в Україні; результати аналізу ринку банківських ощадних послуг в Україні; результати аналізу вкладних операцій клієнтів в АТ «УКРСИББАНК»; розроблена концепція стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні; результати апробації методу розробки нового депозитного продукту.

Магістерська робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел із 60 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок, обсяг основної частини 70 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЩАДНОЇ СИСТЕМИ

1.1 Сутнісні характеристики національної ощадної системи, її структура

Розкриття сутності ощадної системи передбачає дослідження природи її функціонального порядку, що забезпечує стійкість системи.

Функціональний порядок деякі вчені визначають як сукупність відносин [7]. В рамках ощадної системи між суб'єктами виникають відносини щодо особливого об'єкта - заощаджень. Процес їх формування та використання можна охарактеризувати як ощадний процес, саме він визначає функціональне наповнення досліджуваного цілісного об'єкта. Отже, ощадні відносини, ощадний процес та заощадження як специфічний об'єкт виступають базовими(сутнісними) характеристиками ощадної системи, що визначають її якісну своєрідність.

У сучасній економічній літературі найпоширеніший підхід, в рамках якого заощадження визначаються як частина грошових доходів населення, які не використовуються на споживчі потреби [55]. Однак якщо аналізувати ощадний процес на індивідуальному рівні (сім'ї, індивіда), досить часто заощадження не є просто результатом перевищення доходів над витратами на особисті бюджети. Не механічне перевищення доходів над споживанням утворює заощадження, їх економічну природу визначає розбіжність процесу одержання доходів та їх використання.

З погляду дослідників, на перший погляд, заощадження можуть сприйматися як частина грошової маси, яка не функціонує: грошові заощадження – це частина коштів, що перебуває у обігу, які уповільнили з тих чи інших причин свій рух [6].

Заощадження можуть бути не тільки функціональною формою грошей, але й виступати у вигляді скарбів та інших активів. Як було показано вище, заощадження у формі скарбів являють собою накопичення, що перервали свій

рух. Дедалі більше дослідників розглядає вкладення коштів у товари тривалого користування як форму заощаджень та елемент багатства, тим більше, що такі вкладення послаблюють ризики знецінення активів у кризові періоди.

Найбільш обґрунтованим, представляється підхід, згідно з яким серед основних форм заощаджень виділяють: 1) грошові заощадження – готівка в національній та іноземній валюті, на банківських депозитах; 2) фінансові заощадження, що включають поряд з грошовими заощадженнями, акції, облігації, паїв інвестиційних фондах, пенсійні та страхові внески; 3) натурально-речові заощадження – рухоме та нерухоме майно, дорогоцінні метали та відповідні вироби, твори мистецтва, антикваріат, колекційні та інші цінні предмети. До матеріальних форм заощаджень вчені все частіше відносять вкладення з метою придбання землі, а також об'єктів інтелектуальної власності (ліцензій, патентів, ноу-хау тощо) [13]. Так як об'єкти інтелектуальної власності мають властивості нематеріальності та інтерактивності, їх доцільно віднести до нематеріальних нефінансових форм заощаджень.

Сьогодні однією з найбільш доходних форм вкладення коштів стають «вкладання у знання», адже рівень кваліфікації та освіти людини прямо пропорційний її доходів. Як слушно зазначають дослідники, витрати на отримання знань стають елементом передачі багатства від батьків до дітей, отже, формою заощадження минулих та примноження майбутніх доходів [35].

Вкладення в освіту – це форма заощадження та примноження результатів минулого праці, що забезпечує суб'єкту потік зростаючих доходів у майбутньому, отже, є різновидом нематеріальних нефінансових заощаджень. Власники заощадженькладають їх у різні види активів із метою збереження від знецінення. Так виникає різноманітність форм заощаджень.

Пріоритетної метою формування заощаджень суб'єктів є забезпечення стабільного функціонування домашніх господарств, підприємств, держави із збереженням незалежно від коливання доходів прийняттого (досягнутого) рівня споживання і виробництва (і, загалом, добробуту), що можливо лише за умов вкладення заощаджень у надійні активи.

До основних етапів ощадного процесу належать:

- 1) формування грошових заощаджень із доходів суб'єктів;
- 2) вкладення грошових заощаджень у різні види активів з метою збереження вартості (у тому числі перетворення на інвестиції);
- 3) етап збільшення вартості збережених ресурсів (формування капіталу);
- 4) безпосередньо отримання доходів суб'єктами від трансформованих форм заощаджень (етап збільшення багатства).

При взаємодії суб'єктів ощадного процесу здійснюється накопичення ощадних ресурсів у різних формах та їх використання з метою забезпечення розширеного відтворення.

Ощадні відносини становлять основу (базу) ощадної системи і є сукупністю історично визначених специфічних відносин з приводу формування, розподілу та використання ощадних ресурсів.

Якщо класифікувати ощадні відносини за типом зв'язків між суб'єктами, то у структурі таких відносин можна виділити:

- організаційний аспект, що характеризує відносини, які виникають з приводу організації ощадного процесу та який визначає: форми взаємодії суб'єктів, способи акумуляції заощаджень та їх використання для потреб національної економіки, механізми управління ощадною системою, місце та роль суб'єктів у функціональній структурі системи;

- технологічний аспект, що відображає відносини, які складаються з приводу технологій задоволення попиту на ощадні ресурси та виявляються у поглибленні спеціалізації та кооперації праці, різноманітності ощадно-інвестиційних інструментів, систем захисту заощаджень, механізмів зниження ризиків суб'єктів, посилення взаємозалежності груп інститутів ощадної системи між собою для забезпечення сталості системи до впливів довкілля тощо;

- соціальний аспект, що характеризує взаємодії суб'єктів як представників різних соціальних груп та відображає соціальний статус індивідів, що, у свою чергу, визначає їх місце у системі економічних відносин.

Ощадну систему слід розглядати в широкому та вузькому значенні. Як глобальне поняття, вона характеризується відносинами, які складаються між суб'єктами щодо формування, обміну ощадними ресурсами та їх використання. Об'єктом ощадної системи виступають заощадження у різних формах. І якщо прийняти до уваги всі форми існування заощаджень – натурально-речову, фінансову, нематеріальну нефінансову, то ощадна система, у межах якої здійснюються взаємодії суб'єктів, які приймають рішення про видозміну цих форм, вбирає в себе всю фінансову систему та навіть частину виробничої.

Це - нетрадиційний підхід, який інакше визначає місце та роль національної ощадної системи в ієрархії систем вищого та нижчого рівнів. Але суб'єктами ощадної системи виступають не тільки домашні господарства, але також нефінансові підприємства, ощадно-інвестиційні інституції, держава. При цьому заощадження всіх суб'єктів у сукупності у масштабах національної економіки утворюють національні заощадження.

Отже, національна ощадна система формує мережу підсистем та елементів, необхідну для створення, акумулювання та використання національних заощаджень.

У свою чергу, традиційний підхід, згідно якому ощадна система є частиною фінансової системи, що відображає тлумачення системи у вузькому значенні як сукупності взаємопов'язаних ощадно-інвестиційних та допоміжних інститутів, що опосередковують звернення заощаджень, що забезпечують збереження їхньої цінності та трансформацію у капітал.

Існують різні точки зору на те, яким чином варто визначати вітчизняну ощадну систему, але практично всі вони зводяться до одного – як система вона складається з ряду елементів.

Водночас одні економісти розглядають ощадну систему як систему, що представлена сукупністю трьох основних елементів:

- заощадження у вигляді внесків на банківських рахунках;
- заощадження в страхових полісах;
- заощадження в цінних паперах.

Інші економісти визначають ощадну систему як певний елемент (підсистему) банківської системи в межах окремо взятого комерційного банку як елемент системи управління ресурсами банку. Так, В.С. Сухарський вводить поняття контрактно-ощадної системи (безпосередньо пов'язане з поняттям іпотечного кредитування) [49].

Ця система дає змогу одночасно забезпечувати банки ресурсами та знижувати кредитний ризик. Основна її ідея полягає в тому, що як довгострокові пасиви, використовувані для іпотечного кредитування, можна застосовувати цільові депозити.

Т.О. Кізима зводить розгляд ощадної системи до сукупності в державному масштабі всіх ощадних інститутів і визначає ощадну систему як результат генезису ощадних установ [29]. При цьому він розуміє під нею єдність:

- системо утворювальної категорії (заощадження);
- реалізовуючого її процесу (ощадного);
- результатів процесу (обсягів фінансових активів суб'єктів накопичення, що перманентно змінюються). Йдеться про фізичних осіб, добродійні та господарюючі організації, а також органи влади будь-яких рівнів.

Загалом, дослідження ощадної системи з цих позицій зводиться, переважно, до виявлення тенденцій спрямованості вкладень наявних заощаджень, вивчення депозитної політики окремо взятого комерційного банку чи ж певної сукупності ощадних інститутів. Однак, швидше за все, цього недостатньо для точного комплексного оцінювання стану ощадної системи та ощадного процесу в Україні.

Викладене дозволяє визначити суть національної ощадної системи, під якою необхідно розуміти багаторівневий комплекс інститутів та відносин, що виникають між економічними суб'єктами в ході ощадного процесу, який пов'язаний з формуванням, обміном та використанням ощадних ресурсів у межах національних кордонів.

Українську ощадну систему можна представити сукупністю ощадних інститутів.

Як елемент ощадної системи об'єкт може розглядатися з двох позицій:

- як безпосередньо невід'ємна інституційна основа побудови ощадної системи. В такому разі кожна інституційна одиниця в сукупності покликана забезпечувати організацію заощаджень від заощадників;
- як проміжний комплекс у вигляді системи ощадних інститутів, який по своїй суті є складнішим за елемент (окремо взятий ощадний інститут), але менш складним за ощадну систему.

При цьому всі ощадні інститути можуть утворювати однорідні за родовими ознаками підсистеми. Так, ощадні інститути розрізняють за:

- типом, складом операцій, що проводять ощадні інститути;
- організаційно-правовою формою;
- формою власності;
- організаційною структурою побудови тощо.

Важливо відмітити, що при визначенні основ формування ощадної системи необхідно розглядати усю сукупність ощадних інститутів як об'єкт заощаджень, здатний перетворювати заощадження суб'єктів заощаджень в організовані.

Порівнюючи об'єкт ощадної системи з основними її учасниками, запропонуємо всю сукупність ощадних інститутів умовно поділити на дві групи (рис. 1.1).

Враховуючи особливості функціонування ощадних систем у зарубіжній практиці, доцільно виділяти дві групи ощадних інститутів:

- депозитні (основні ощадні установи);
- недепозитні (інші ощадні інститути).

До складу перших входять комерційні банки та спеціалізовані ощадні установи (ощадні банки, ощадні каси, ощадно-позичкові асоціації тощо), до других відносять страхові компанії, пенсійні фонди, взаємні фонди, фінансові компанії тощо.

Рисунок 1.1 - Інституційна побудова української ощадної системи.

Застосування інституційної побудови об'єкта української ощадної системи дасть змогу забезпечити:

- стабільність ощадної системи й недопущення ощадних криз;
- захист економічних інтересів заощадників і надання їм гарантій збереження та повернення їх заощаджень;
- стимулювання заощаджень, необхідних для реальних інвестицій і забезпечення досить високої норми накопичення в національному масштабі.

1.2 Роль ощадної системи у забезпеченні економічного зростання та підвищення добробуту населення

Національна ощадна система опосередковує всі етапи ощадного процесу, в результаті якого формуються організовані заощадження, що визначають інвестиційний потенціал національної економіки та можливості розширеного відтворення. Проте досі в наукових колах не вщухають суперечки щодо оптимальної норми заощаджень та її впливу на перспективи економічного зростання в окремо взятій країні.

Більшість дослідників визнає пряму залежність між приростом заощаджень та збільшенням обсягу національного продукту (доходу) у коротко- та довгостроковому періоді, виступаючи за стимулюючу ощадно-інвестиційну стратегію уряду.

Роль ощадної системи у забезпеченні зростання національної економіки, підвищенні індивідуального та суспільного добробуту не вичерпується створенням умов для щорічного підвищення норми заощаджень, а проявляється у всьому різноманітті її функцій.

Ліквідуючи «відставання поточних платоспроможних можливостей від рівня необхідних потреб» суб'єктів, заощадження забезпечують безперервність процесу споживання у часі, формують майбутній попит [14]. Більше того, заощадження сприяють розвитку цього попиту, забезпечують перехід від досягнутого рівня та структури споживання до вищого рівня та прогресивнішої його структури, обумовленої конкретно-історичними умовами задоволення необхідних потреб [12].

Саме тимчасова розбіжність купівельної спроможності доходів суб'єктів і вартості необхідних благ створюють передумови підвищення якості майбутнього споживання. Таким чином, ресурси ощадної системи забезпечують розширене відтворення робочої сили.

Якщо характеризувати заощадження як частину доданої вартості, призначеної для задоволення майбутніх потреб, то проглядається як їх споживче призначення, а й виробниче призначення, тобто використання у майбутньому для придбання нових засобів виробництва. У цьому випадку заощадження використовуються для забезпечення розширеного відтворення капіталу.

Основними інститутами, що реалізують відтворювальну функцію ощадної системи, виступають комерційні банки, а також важливу роль у цьому відіграють ощадно-позичкові асоціації, іпотечні банки, будівельні товариства, ощадні каси.

Здатність перетворювати ощадні ресурси на інвестиції обумовлює трансформаційну функцію ощадної системи, результатом якої стає збільшення цінності заощаджень. Основою цієї функції виступає зв'язок між доходами населення і капіталовкладеннями за допомогою заощаджень, в результаті чого неспожита частина доходів трансформується в інвестиції.

Так, трансформаційна функція ощадної системи реалізується завдяки розвитку кредитної системи, яка опосередковує кругообіг заощаджень і перетворює їх на інвестиції. Інститути ринку також є елементами інституційної структури ощадної системи, забезпечуючи існування фінансових форм заощаджень, таких як акції, облігації.

Саме трансформаційна функція ощадної системи пов'язана із задоволенням потреб економічних суб'єктів у середньо- та довгострокових ресурсах для реалізації інвестиційних проектів, проведення технологічної модернізації тощо. Виконуючи цю функцію, ощадна система створює «довгі гроші», які необхідні для розвитку національної економіки. Ефективному виконанню ощадної системою розглянутої функції сприяють такі властивості, як здатність акумулювати ресурси, забезпечувати їх безпеку (гарантій безпеки і повернення), трансформацію з урахуванням самозростання.

У ході взаємодії суб'єктів ощадної системи відбувається врівноваження обсягів заощаджень та інвестицій на макрорівні, а отже – сукупного попиту та пропозиції товарів та послуг.

Без нарощування платоспроможного сукупного попиту автоматичне збільшення пропозиції товарів та послуг здатне викликати кризу надвиробництва. У зв'язку з цим функція макрорегулювання попиту та пропозиції, що реалізується інститутами ощадної системи, забезпечує сприятливі умови для сталого зростання національної економіки.

Паралельно здійснюється оптимізація та інших макропропорцій – поточного та майбутнього споживання, доходів та витрат суб'єктів економіки, грошових та матеріальних потоків тощо. Таке регулювання опосередковує

механізм узгодження інтересів над ринком заощаджень з урахуванням відповідних і правил, регламентованих державою.

Важливу роль ощадна система грає у процесі регулювання грошового обороту. За рахунок формування організованих заощаджень та їх акумуляції у межах ощадної системи стає можливою економія витрат грошового обігу. Менше готівки потрібно для обслуговування торгових і платіжних операцій, що створює антиінфляційний вплив на економіку.

Ефект посилюється завдяки здатності ощадної системи створювати «довгі гроші» через страхові, пенсійні та інші інституції, які залучають кошти на довгостроковій основі. Крім того, організовані заощадження забезпечують безперервність та прискорення грошового обороту, тоді як неорганізовані їх форми уповільнюють оборот.

Якщо відтворювальна, трансформаційна та регулююча функції національної ощадної системи створюють передумови для економічного зростання в країні, то страхова та соціальна безпосередньо сприяють підвищенню індивідуального та суспільного добробуту. Насамперед, заощадження суб'єктів є формою їхнього самозахисту.

За певного рівня доходу вони утворюватимуться завжди і в рамках ощадної системи перетворюватимуться на страховий резерв. С цьому заключається резервуюча функція ощадної системи. Заощадження формуються для страхування від різноманітних типів ризиків: зниження купівельної спроможності доходів суб'єктів за умов економічної кризи та інфляції; нестачі власних ресурсів задоволення поточних і довгострокових потреб населення, підприємств, держави; скорочення доходів населення у похилому віці; втрати можливості отримання доходів та споживання внаслідок нещасного випадку, хвороби, непрацездатності; неможливості забезпечення потреб у товарах тривалого користування, освіти дітей за рахунок поточного доходу та інших.

Ця функція у межах системи сприяє розподілу ризиків між різними суб'єктами [40]. Йдеться не лише про страхову діяльність, а й про діяльність

інших ощадно-інвестиційних інститутів – банків, інвестиційних та пенсійних фондів

Резервуюча функція може бути успішно реалізована лише за досить високому рівні розвитку ощадної системи, стабільному та стійкому її функціонуванні. Адже умовою ефективного виконання системою цієї функції є збереження цінності заощаджень, гарантування їх повернення, що, своєю чергою, залежить від ефективності інституційної структури ощадної системи.

Реалізації резервуючої функції сприяють такі властивості ощадної системи, як здатність забезпечувати конвертованість, ліквідність, безпеку заощаджень, в першу чергу завдяки таким інституційним утворенням, як страхові установи та пенсійні фонди.

Соціальну функцію ощадної системи можна вважати інтегральною, оскільки вона, вбирає всі перераховані функції, відчуває їх вплив і полягає в підвищенні добробуту нинішнього і майбутнього поколінь. У рамках цієї функції вирішується головне протиріччя, яке зумовлює сам факт існування заощаджень – протиріччя між бажанням та можливістю задоволення потреб у товарах та послугах.

Прояви соціальної функції різноманітні. Насамперед завдяки страховому резерву ресурсів згладжуються наслідки циклічних коливань в економіці – збільшуються можливості споживання в умовах падіння доходів суб'єктів. Це підвищує рівень добробуту громадян у кризові періоди.

Здатність системи трансформувати заощадження в інвестиції дозволяє розвивати недержавні пенсійні інститути та вирішувати проблему соціального забезпечення населення похилого віку шляхом зняття додаткового навантаження на державний бюджет.

Крім того, може бути вирішено комплекс питань щодо забезпечення громадян різноманітними соціальними послугами – охорони здоров'я, культури, освіти та іншими. Це стає можливим завдяки механізму страхування, надання пільгових кредитів на зазначені цілі, а також розвитку ринку цінних

паперів, у тому числі за рахунок випуску та розміщення облігацій внутрішньої державної позики для населення.

Можна виділити й низку інших позитивних ефектів від соціальної функції ощадної систем: забезпечення психологічного комфорту завдяки формуванню в людини впевненості у завтрашньому дні; можливість підвищення інтелектуального рівня, розкриття творчого потенціалу, здобуття знань, навичок та досвіду.

Останнє сприяє формуванню середнього класу у суспільстві – основного постачальника ресурсів для ощадної системи. Становлення середнього класу виявляється можливим за рахунок активізації механізму розміщення акцій підприємств-роботодавців серед працюючих, що дозволяє стати співвласником компаній. Це вирішує проблему перерозподілу доходів у суспільстві, а отже – підвищення добробуту населення.

Адже щорічні високі темпи економічного зростання без змін у розподільній та перерозподільній підсистемах можуть впливати на індивідуальний добробут нейтрально. Таким чином, вдосконалення структури заощаджень, само собою, без підвищення верхніх меж мінімальних соціальних стандартів та змін у податковій системі, здатне ефективно впливати на рівень індивідуального споживання та підвищувати добробут більшості.

Результати функціонування ощадної системи на певному етапі розвитку – сума накопичених заощаджень, їхня частка в національному продукті та їх структура – виступають як індикатори макроекономічних процесів та загального стану національної економіки.

Це означає, що спостереження за динамікою, основними формами заощаджень дозволяють отримати інформацію не тільки про суб'єктів ощадних відносин, але і про стан і тренди розвитку економіки в цілому. Заощадження виступають своєрідним барометром економічного, інвестиційного, політичного, соціально-культурного клімату країни.

Прибутковість вкладення ощадних ресурсів у різні види активів є індикатором макроекономічної стабільності чи нестабільності. З іншого боку,

інформаційна насиченість ощадної системи зумовлює обсяги організованих заощаджень у межах системи та визначає тенденції формування інвестиційного потенціалу національної економіки. Результатом реалізації інформаційної функції є формування високого рівня довіри суб'єктів до інститутів ощадної системи, і навіть уряду, що посилює соціально - економічну стабільність у суспільстві.

Інститути ощадної системи беруть участь у формуванні культури споживання-заощадження, яка є складовою загальної культури нації та всього суспільства. У цьому полягає ціннісно-культурна функція ощадної системи. Зв'язок між ощадною культурою та економічним потенціалом країни проявляється на рівні взаємовпливу: з одного боку, суспільство створює інститут ощадної культури, з іншого – ощадна поведінка людей, а отже, і інвестиційний потенціал господарської системи формується під впливом традицій, стереотипів, громадської думки, менталітету, тобто неформальних інститутів культури заощадження.

Ціннісно-культурна функція ощадної системи зумовлює великий виховний ефект у суспільстві. Вона пов'язана з необхідністю переходу до цивілізованого, економічно освіченого суспільства, що базується на консенсусі та гармонізації інтересів усіх інституційних одиниць.

Ця функція передбачає виховання соціальної відповідальності всіх суб'єктів національної економіки за результати своєї діяльності, участь у реалізації національних пріоритетів, що визначає місце та роль держави у сучасному геополітичному просторі.

Суть ощадної системи пов'язана з розвитком сутності та форм заощаджень, ощадних відносин, ощадної діяльності. У свою чергу, тлумачення фінансової системи обумовлено змістом та конкретизацією більш загального поняття «фінанси», а також фінансовою діяльністю, яка багато в чому відрізняється від ощадної.

Призначення фінансової системи (мета) – задоволення потреб суб'єктів у грошових коштах (абсолютно ліквідних активах), її пріоритетна функція –

розподільна, тобто розподіл коштів між учасниками економічних відносин, а пріоритетна властивість, що забезпечує реалізацію названої функції, – властивість ліквідності. Крім того, як специфічні функції фінансової системи дослідники виділяють бюджетування, оподаткування, фінансування, фінансове інспектування.

Призначення ощадної системи (мета) – у збереженні вартості, створеної минулим працею, формуванні багатства, видозміні форм заощаджень з урахуванням перетворення активів з абсолютно ліквідної форми на менш ліквідну і навпаки.

Пріоритетними функціями ощадної системи є резервуюча, відтворювальна та соціальна, а домінуючими властивостями є безпека, конвертованість, здатність підвищувати добробут населення. Остання властивість, а також властивість конвертованості у широкому значенні як здатності видозмінювати форму існування заощаджень (від фінансових вкладень до реальних та інноваційних) відрізняють ощадну систему від інших споріднених систем.

Домінуючу роль системі фінансових відносин грають бюджетні відносини, які будуються за принципами обов'язковості, безповоротності. Отже, визначальною формою вияву фінансових відносин є державно-владна. Кругообіг заощаджень здійснюється переважно за принципами платності, поворотності. У цьому домінуючою формою прояви ощадних відносин виступає індивідуалістсько-конкурентна (ринкова).

Розвиток ощадної системи проявляється у розвитку її властивостей, функцій, інститутів. На кожному історичному етапі переважає та чи інша функція, з'являються нові.

Функціональні потреби системи задовольняються у вигляді формування нових інститутів, максимально реалізують її окремі функції. Якщо система з часом перестає виконувати одну або кілька функцій або реалізує їх не в повному обсязі, з низькою якістю виникає проблема її дисфункціональності.

На наш погляд, суть процесу управління національною ощадною системою полягає у забезпеченні безперебійної реалізації нею основних функцій на основі посилення наявних позитивних властивостей системи, нейтралізації негативних, а також створення нових властивостей.

Реалізація даних цільових установок неможлива без активного державного стимулювання зростання доходів та національних заощаджень, їх трансформації у продуктивні форми із вкладенням у реальний сектор економіки країни. Ощадна система відіграє у суспільстві велику роль і відповідно, стан заощаджень населення відображає особливості процесу розвитку економіки України, процесу розвитку фінансово-кредитної системи.

В розвинених країнах функціонують системи, у яких основний тягар вирішення проблем ліквідності банків покладається на центральні банки: регулювання фінансового стану банків, здійснення пруденційного нагляду; наявність системи страхування вкладів, яка забезпечує захист майнових інтересів вкладників; заходи щодо попередження банкрутств банків.

Системи страхування вкладів є ефективною, коли вона повністю виконує притаманні їй основні принципи та функції. В Україні така система функціонує (система гарантування вкладів), а відповідальним за неї виступає Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Висновки до розділу 1

Сутність національної ощадної системи заключається в тому, що під нею необхідно розуміти багаторівневий комплекс інститутів та відносин, що виникають між економічними суб'єктами в ході ощадного процесу, який пов'язаний з формуванням, обміном та використанням ощадних ресурсів у межах національних кордонів.

Українську ощадну систему можна представити сукупністю ощадних інститутів. Як елемент ощадної системи об'єкт може розглядатися з двох позицій: як безпосередньо невід'ємна інституційна основа побудови ощадної системи. В такому разі кожна інституційна одиниця в сукупності покликана

забезпечувати організацію заощаджень від заощадників; як проміжний комплекс у вигляді системи ощадних інститутів, який по своїй суті є складнішим за елемент (окремо взятий ощадний інститут), але менш складним за ощадну систему.

Результати функціонування ощадної системи на певному етапі розвитку – сума накопичених заощаджень, їхня частка в національному продукті та їх структура – виступають як індикатори макроекономічних процесів та загального стану національної економіки. Це означає, що спостереження за динамікою, основними формами заощаджень дозволяють отримати інформацію не тільки про суб'єктів ощадних відносин, але і про стан і тренди розвитку економіки в цілому. Заощадження виступають своєрідним барометром економічного, інвестиційного, політичного, соціально-культурного клімату країни.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЩАДНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

2.1 Компонентно-структурний аналіз національних заощаджень в Україні

Результати функціонування ощадної системи України за період 2017-2021 рр. характеризує частка валових заощаджень у ВВП, яка коливалася в межах від 27,2% у 2017 р. до найвищого показника 30,2% у 2020 р., так і до найнижчого показника 26,5% у 2021 р. як це показано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Динаміка валових заощаджень та ефективність їх використання в економіці України в 2017-2021рр.

Роки	Валові заощадження, млрд. грн.	Інвестиції в основний капітал, млрд. грн.	ВВП, млрд. грн.	Доля валових заощаджень в ВВП, %	Коефіцієнт трансформації заощаджень в інвестиції, у частках
2017	811,35	494,9	2982,9	27,2	0,61
2018	971,53	602,3	3558,7	27,3	0,62
2019	1053,24	604,6	3974,5	26,5	0,65
2020	1266,6	709,3	4194,1	30,2	0,56
2021	1506,8	949,3	5459,5	27,6	0,63

З точки зору забезпечення умов стабільного економічного зростання у країні на рівні 3-5% на рік така норма заощаджень представляється недостатньою.

Крім того, слід зазначити недостатню ефективність використання ощадних ресурсів з метою інвестування в економіку. Про це свідчить динаміка коефіцієнтів трансформації заощаджень в інвестиції: лише на 50-60% були використані заощадження на цілі інвестування.

Це свідчить про несприятливий інвестиційний клімат в країні та стимулювання відтоку капіталу за кордон внаслідок низької прибутковості його вкладення усередині національної економіки.

Визначення окремих елементів національних заощаджень дає можливість аналізу моделей їх структури в Україні за період 2017-2021 рр., представлених

у таблиці 2.2. Отримані результати свідчать, що протягом останніх років частка заощаджень домогосподарств зросла з 19,9% у 2017 р. до 27,9 % у 2021 р.[55].

Таблиця 2.2 - Моделі структури національних заощаджень в Україні

Роки	Структура національних заощаджень
2017	$S_n(100\%) = S_h(19,9\%) + S_f(58,1\%) + S_g(22,0\%)$
2018	$S_n(100\%) = S_h(24,7\%) + S_f(59,6\%) + S_g(15,7\%)$
2019	$S_n(100\%) = S_h(30,1\%) + S_f(52,7\%) + S_g(17,2\%)$
2020	$S_n(100\%) = S_h(28,8\%) + S_f(52,6\%) + S_g(18,6\%)$
2021	$S_n(100\%) = S_h(27,9\%) + S_f(52,8\%) + S_g(19,3\%)$
	S_n – національні заощадження (валові заощадження цього року); S_h – валові заощадження домогосподарств; S_f – валові заощадження підприємств (фінансових та нефінансових корпорацій); S_g - валові заощадження сектора державного управління.

Загалом частка домогосподарств у формуванні валових національних заощаджень невелика(до 30%) і досі не досягнуто рівня початку 90-х років за питомою вагою заощаджень населення у його номінальних доходах (25%). Це свідчить про стійкі негативні тенденції у плані формування заощаджень у межах сектора домашніх господарств як інституційної одиниці.

Це у перспективі може негативно вплинути як на задоволення потреб національної економіки в інвестиційних ресурсах, стійкість ощадної системи, такі підвищення індивідуального добробуту громадян.

У розвинених країнах світу частка домогосподарств у формуванні валових національних заощаджень становить 60-70% [34].

У структурі використання заощаджень населення України за останні 5 років відбулися як позитивні, і негативні зміни. Серед позитивних моментів можна відзначити: скорочення частки вкладень в іноземну валюту; збільшення частки коштів, розміщених у кредитних установах.

На жаль, в останні роки набирають обертів негативні тенденції: зростає частка короткострокових депозитів у загальному обсязі; зменшується питома

вага заощаджень у державних та інших цінних паперах, збільшується частка заощаджень у готівці.

Слід зазначити, що зниження частки вкладень в іноземну валюту зміцнює валютну безпеку країни, підвищуючи довіру суб'єктів до національної грошової одиниці та забезпечуючи стабільність її курсу.

У перспективі через створення системи стимулів до формування заощаджень у національній валюті слід прагнути до утримання коливань аналізованого параметра в межах $-25\% \pm 5\%$.

В цілому, говорячи про оптимізацію структури національних заощаджень в Україні, слід прагнути до підвищення частки домашніх господарств у сукупному їх обсязі (у країнах ЄС цей показник становить близько 60% і більше), зниження питомої ваги держави (не більше 10%) та підвищення ролі нефінансових корпорацій, що створюють додану вартість – джерело заощаджень.

Проведений аналіз дозволяє визначити параметри цільових орієнтирів нарощування потенціалу стійкості ощадної системи України, згруповані у таблиці 2.3.

Незважаючи на значні трансформації ощадної системи на основі ринкових принципів за останні роки, вона характеризується низкою деформацій та проблем, які виявляються у збитковості та нестійкості фінансового стану майже третини підприємств реального сектора; вищої прибутковості фінансових активів проти вкладень у виробництво; скорочення участі кредитних організацій у фінансуванні реальної економіки; низької частки сектора домашніх господарств у формуванні валових заощаджень, яка обумовлена перекосами у розподілі та перерозподілі доходів; незадовільною структурою заощаджень населення, зумовлену скороченням частки вкладень у кредитні організації, низьким попитом на цінні папери (корпоративні та державні), а також на довгострокові вкладення в ощадно-інвестиційні інститути; у періодично повторюваної тенденції надмірного зростання частки держави у валових заощадженнях;

Таблиця 2.3 – Параметри, що визначають цільові орієнтири для нарощування потенціалу стійкості ощадної системи України.

Показник	Цільовий орієнтир	Фактичне значення, 2021 р.
1. Коефіцієнт трансформації заощаджень в інвестиції (валові інвестиції / валові заощадження)	Приблизно 1	0,63
2. Частка домогосподарств у сукупних національних заощадженнях, у %	≤ 30	23,9
3. Питома вага середньострокових депозитів(від 1 до 3 років) у їхньому загальному обсязі, у %	≤ 40	31,0
4. Питома вага довгострокових депозитів (від 3 років) у їхньому загальному обсязі, у %	≤ 10	4,1
5. Частка корпоративного сектора (фінансових та нефінансових підприємств) в загальному обсязі національних заощаджень, у %	50-60	51,8
6. Частка сектора державного управління в загальному обсязі національних заощаджень, в %	$\geq 10-15$	19,2

масштабному вивезенні капіталу; відволіканні через державний бюджет значної частини заощаджень для обслуговування зовнішнього державного боргу, пенсійне фінансування та зростання соціальних трансфертів; недовикористання ощадного потенціалу національної економіки з метою інвестування.

Для усунення цих деформацій потрібна розробка цілого комплексу заходів, які дозволять забезпечити більш високий рівень стійкості функціонування ощадної системи України.

При цьому важливим є нарощування потенціалу її стійкості шляхом підтримки параметрів, що визначають безпеку грошового, страхового ринків, валютну безпеку, а також боргову, бюджетну, ресурсну.

До перспектив розвитку ощадної системи України можна віднести наступні перспективи:

- довгостроковий тренд розвитку ощадної системи задає еволюція технологічного укладу, що виявляється у масштабній цифровізації економіки, запровадженні нових цифрових технологій, становленні нових форм заощаджень (електронних, нематеріальних нефінансових), нових ощадно-інвестиційних інститутів і товарів;

- відбувається зміна змісту ощадних відносин, що проявляється в ускладненні та видозміні взаємодій між суб'єктами, ускладненні процесу ухвалення ними економічних рішень (посилення асиметрії інформації, зростання витрат на її обробку, велика різноманітність ощадно-інвестиційних інструментів на ринку, постійне їхнє оновлення;

- дія механізму «колаборативної фільтрації», «мережевого ефекту», вплив неекономічних факторів, зокрема громадської думки, на формування попиту на ринку заощаджень; зміни у способі конкуренції);

- банки намагаються індивідуалізувати фінансові продукти, перетворитися на монополістів у сегменті конкретного різновиду продукту; зміни у мотивації людей, структурі цінностей, видозміні проблеми рідкості ресурсів (в умовах цифрових технологій витрати на тиражування нематеріальних продуктів приведені практично до нуля).

- посилюється тенденція зміни ідеологічної платформи оцінки заощаджень, поступово визрівають передумови переходу від негативної до позитивної платформи.

Це пов'язано, по-перше, зі зміною ролі заощаджень в економіці, які починають виконувати інформаційно-інноваційну функцію як пріоритетну;

по-друге - зі зміною ціннісної парадигми в суспільстві - переходом від елітарно-колективістської до ринково-конкурентної системи цінностей і, відповідно, від консервативної до прогресивної моделі поведінки більшості ощадників у міру підвищення рівня їхньої фінансової грамотності.

У сучасних умовах поширення в усьому світі негативних цінностей споживчого суспільства, особливої актуальності набуває рух до позитивної оцінної платформи заощаджень як тенденція майбутнього, що може

забезпечити збереження ощадного потенціалу нації, не «проїдання», а накопичення багатства для майбутніх поколінь.

Ще один важливий тренд розвитку ощадної системи – перехід від біфуркаційного етапу через трансформацію системи наприкінці 90-х. минулого століття до адаптаційного, який, на думку вчених, у середньому триває 50-60 років.

Адаптаційний етап еволюції характеризується накопиченням ефективності, потенціалу стійкості системи для наступного ривка (трансформації).

На даному етапі можливе скорочення тінізації української економіки, падіння питомої ваги тіньових заощаджень у їх сукупному обсязі в міру зниження рівня оподаткування суб'єктів господарювання, а також корумпованості та бюрократизму, створення потужних захисних механізмів безпеки заощаджень, а також стимулів для їх прибуткового розміщення всередині країни.

З ускладненням, підвищенням ступеня неоднорідності інституційної структури ощадної системи, формуванням ощадної культури, зростанням інформаційної насиченості та відкритості, що відбувається зараз, слід зафіксувати рух системи від жорстко регульованої до помірно регульованої, від спеціалізованої законодавчим закріпленням окремих видів операцій за групами інститутів до диверсифікованої.

Важливим напрямом розвитку є тренд поступового підвищення рівня ресурсної насиченості ощадної системи, проте з однією умовою – зміною системи розподілу та перерозподілу доходів у суспільстві, створенням умов для ефективного використання заощаджень на цілі інвестування реального сектора, що сприятиме скороченню розриву між матеріальними та грошовими потоками, забезпечення стабільного розвитку, стійкості та економічної безпеки національного господарства.

2.2 Аналіз ринку банківських ощадних послуг в Україні

Аналіз ринку банківських ощадних послуг в Україні проводився шляхом аналізу депозитних операцій банків за даними НБУ.

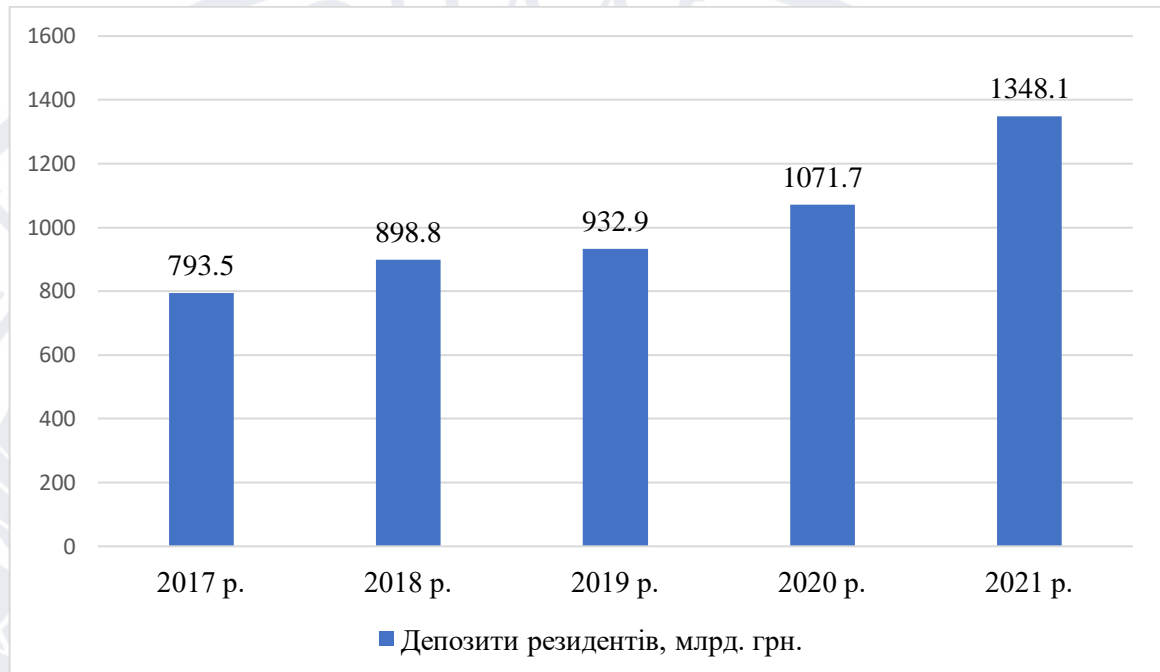

Рисунок 2.1 – Динаміка банківських депозитів резидентів за 2017-2021 рр., млрд. грн.

Дані рис. 2.1 дозволяють зробити висновок про те, що суми депозитів резидентів (фінансових та нефінансових корпорацій, сектору загального державного управління, домашніх господарств, некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства) за 2017-2021 рр. постійно зростають.

Так сума депозитів резидентів збільшилася з 793,5 млрд. грн. у 2017 р. до 1348,1 млрд. грн. у 2021 р.

Тобто сума депозитів резидентів за період, що аналізується, зросла на 554,6 млрд. грн.(на 69,9%) [11].

Динаміка суми банківських депозитів нерезидентів за період 2017-2021 роки представлена на рис.2.2.

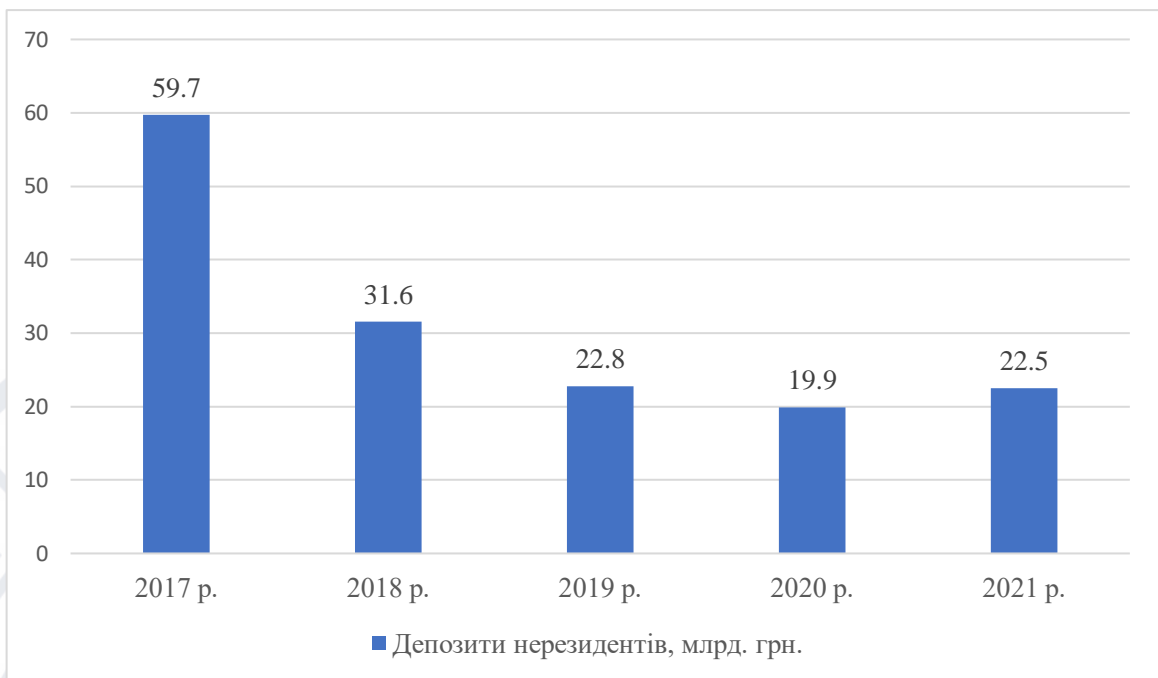

Рисунок 2.2 - Динаміка банківських депозитів нерезидентів за 2017-2021 рр., млрд. грн.

За період, який аналізується, суми депозитів нерезидентів мають тенденцію до зменшення і скоротилися у 2020 р. порівняну з 2017 р. на 37,2 млрд. грн.(на 62,3%). Найбільше значення суми депозитів нерезидентів у 2018 р. – на 28,1 млрд. грн. (на 47,1%).

Динаміка та структура банківських депозитів резидентів у відповідності до термінів погашення представлена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка та структура банківських депозитів резидентів у відповідності до термінів погашення за 2017-2021 рр.

Роки	Сума депозитів, млрд. грн.	у тому числі за строками							
		на вимогу		до 1 року		від 1 до 2 років		понад 2 роки	
		сума, млрд. грн.	частка, %	сума, млрд. грн.	частка, %	сума, млрд. грн.	частка, %	сума, млрд. грн.	частка, %
2017	793,5	364,5	45,9	271,8	34,3	148,5	18,7	8,58	1,1
2018	898,8	419,12	46,6	293,34	32,6	151,5	16,9	34,9	3,9
2019	932,9	456,47	48,9	322,06	34,5	125,6	13,5	28,8	3,1
2020	1071,6	590,54	55,1	348,54	32,4	108,1	10,1	24,4	2,3
2021	1348,1	805,96	59,8	395,72	29,4	129,86	9,6	16,6	1,2
Відхилення	554,6	441,46	13,9	123,92	-4,9	-18,64	-9,1	8.02	0,1

Дані таблиці свідчать, що протягом 2017- 2019 рр. сума строкових депозитів перевищує суму депозитів на вимогу. У 2020-2021 рр. спостерігається перевищення суму депозитів на вимогу над сумою строкових депозитів. У 2021 р. частка депозитів на вимогу становить 59,8 %, а строкові депозити (разом усі види) становлять 40,2 %. За період, що аналізується, зросла частка депозитів на вимогу на 13,9 % (скорочення на 441,46 млрд. грн.). Частка строкових депозитів зменшилася:

- частка депозитів до 1 року – на 4,9 %;
- частка депозитів від 1 року до 2 років – на 9,1%.

Зменшення частки строкових депозитів свідчить про те, що вони втрачають свою популярність серед клієнтів банку.

Причиною такої ситуації є насамперед низькі рівні депозитних процентів за такими вкладами. Позитивним моментом є вплив на вартість фондування банків – залучення коштів для банку стає дешевшим.

По валютним вкладам банки пропонують незначні ставки, тому популярність таких вкладів низька.

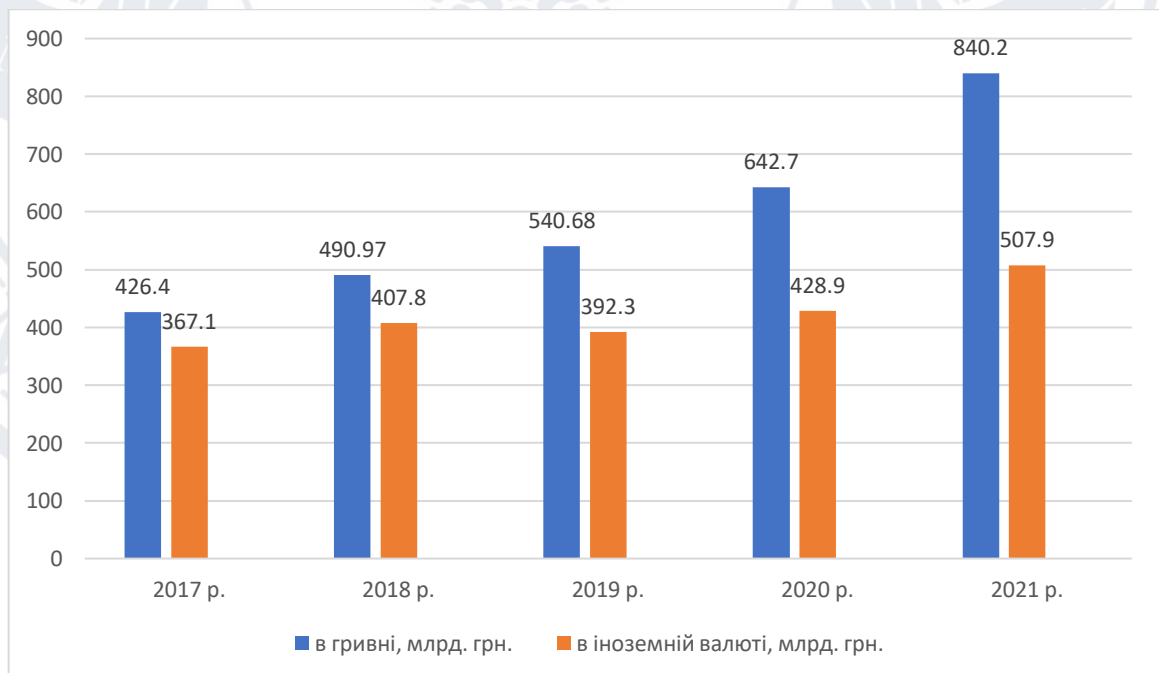

Рисунок 2.3 – Банківські депозити резидентів у розрізі видів валют за 2017-2021 рр., млрд. грн.

Динаміка депозитів резидентів у розрізі видів валют представлена на рис. 2.3. За весь період аналізу спостерігалось переважання сум депозитів у гривні над сумами депозитів в іноземній валюті.

Таблиця 2.3 –Банківські депозити корпоративного сектору та фізичних осіб за 2017-2021 рр., млрд. грн.

Роки	Корпоративний сектор		Фізичні особи	
	Сума, млрд. грн.	Частка, %	Сума, млрд. грн.	Частка, %
2017	357,99	45,5	429,64	54,5
2018	403,69	46,1	472,24	53,9
2019	408,22	44,9	501,73	55,1
2020	508,44	48,4	542,3	51,6
2021	656,49	49,3	674,73	50,7
Відхилення	298,5	3,8	361,91	-3,8

Особливо ця різниця помітна у 2021 р., коли сума депозитів в гривні перевищувала суму депозитів в іноземній валюті на 332,3 млрд грн., або на 65,4%.

В табл. 2.3 приведені данні стосовно динаміки та частки депозитів, отриманих суб'єктами господарювання корпоративного сектору та фізичними особами за 2017 – 2021 рр. Данні таблиці свідчать про те, що більшу питому вагу займають суми банківських депозитів фізичних осіб. Так у 2017 р. їх частка становила 54,5 %, а у 2021 р. – 50,7 %. Частка депозитів фізичних осіб зменшилася на 3,8 %, в той же час об'єм цих депозитів збільшився на 361,91 млрд. грн.

Питома вага депозитів, суб'єктів господарювання корпоративного сектору за період, який аналізується, зросла на 3,8%. Їх частка у 2017 р. становила 45,5%, а у 2021 р. – 49,3 %. Загальна сума таких депозитів також зросла на 298,5 млрд. грн. При аналізі депозитів фізичних осіб відповідно до груп банків, в яких вони відкриті, встановлено, що найбільша кількість депозитів за весь період 2017-2021 рр. припадає на ПриватБанк (33,1% - 35,5%).

Частка депозитів фізичних осіб в державних банках практично не змінилася (+0,1%), в приватних банках спостерігається незначне зростання (+3,1 %).

В табл. 2.4. представлена динаміка процентних ставок за різними типами вкладів за період 2017-2020 рр. Загалом, вартість депозитів – сукупний розмір винагороди (реальна плата за депозит), що визначений у депозитному договорі, з урахуванням як плати за користування залученими коштами у вигляді процентної ставки, так і будь-яких інших видатків, установлених у вигляді фіксованої суми або у відсотках до суми договору (які сплачує банк у зв'язку з залученням, використанням та поверненням депозиту).

Як можна бачити з наведених даних (табл. 3), вартість депозитів за цей період суттєво зменшилася. Так, вартість депозитів в національній валюті загалом зменшилась на 3,8%, в іноземній валюті – на 5,2 відсотка. Вартість депозитів в національній валюті є вищою вартості депозитів в іноземній валюті.

Таблиця 2.4 - Динаміка процентних ставок за короткостроковими та довгостроковими банківськими вкладами за період 2017-2020 рр.

Роки	Гривневі депозити, %		Валютні депозити, %	
	Короткострокові депозити	Довгострокові депозити	Короткострокові депозити	Довгострокові депозити
2017	10,2	18,0	5,9	8,5
2018	9,8	14,6	2,8	4,6
2019	13,5	14,5	2,7	4,8
2020	9,7	15,4	2,0	3,9
2021	4,2	10,5	1,3	2,8
Відхилення				

Найвища ставка по короткострокових депозитах в національній валюті припадає на 2012 р. і становить 15,0%, по довгострокових депозитах – на 2011 р. і становить 21,4 відсотка.

Найвища ставка по короткострокових депозитах в іноземній валюті припадає на 2015 р. і становить 8,4%, по довгострокових депозитах – на 2014 р. і становить 9,6 відсотка [11,12].

Проведений аналіз свідчить, що у розвитку депозитів за останні десять років простежуються як кількісні, так і якісні тенденції, які показують окремі сторони депозитної політики банківських закладів. Нині спостерігається ситуація, коли сума депозитів зростає за секторами економіки, у розрізі видів валют та строків погашення, а вартість за їх користування зменшується.

Як стверджує НБУ, більш високий рівень процентних ставок за гривневими депозитами у порівнянні з валютними депозитами сприяв припливу коштів у вклади в гривні. Карантинні умови призвели до часткового перерахування коштів населення зі строкових депозитів на карткові та ощадні рахунки, так як громадяни прагнули мати вільні гроші на випадок непередбачуваних витрат (через невизначеність подальшого розвитку подій). Як наслідок, частка гривневих коштів на вимогу за рік зросла [9].

До проблем залучення коштів від клієнтів на депозитні рахунки можна віднести такі проблеми:

- низькі відсоткові ставки по вкладам до запитання та вкладам в іноземній валюті,
- політика банків з підключення накопичувальних послуг типу «скарбничка», що знижує зацікавленість клієнтів в ощадних послугах;
- широке використання методу пролонгації депозитних договорів;
- наявність певних труднощів із поверненням сум вкладів;
- високі штрафи у разі дострокового розірвання депозитного договору [11].

Проблеми, які виникли, необхідно вирішувати шляхом реформування вітчизняного фінансового сектору і посилення вимог Національного банку України до складу та структури ресурсів банку.

Основні напрями покращення ощадної політики банків:

- а) посилення довіри клієнтів до банків: забезпечення захисту розміщених у банку коштів населення і підприємств (за допомогою законодавчого та нормативно-правового регулювання); забезпечення високого рівня ділової

репутації банку; забезпечення надійності і фінансової стійкості банку; підвищення рівня сервісу при обслуговуванні клієнтів;

б) урахування сучасних тенденцій на ринку депозитів і модернізація депозитної політики: аналіз ринку депозитних ресурсів, відстежування змін; формування банками відповідних рівнів процентних ставок за депозитами, забезпечення відповідності сум коштів клієнтів на депозитних рахунках з сумами, які банк інвестує в економіку; підвищення комунікабельності та кваліфікованості банківських працівників; використання інноваційних інструментів залучення вкладів (структуровані, гібридні, умовні, індексовані тощо); обслуговування клієнтів за сучасними інноваційними системами і продуктами; врахування особистих споживачі;

в) забезпечення зацікавленості клієнтів у розміщенні коштів на вкладних, ощадних рахунках: надання додаткових видів послуг; забезпечувати простоту, надійність, доступність та лояльні при обслуговування клієнтів ; використання нефінансових методів маркетингової політики для підвищення мотивації клієнтів; запровадження та оновлення сучасних інформаційних технологій у банківській сфері, а також підвищення кваліфікації працівників банку [12].

2.3 Аналіз вкладних операцій клієнтів в АТ «УКРСИББАНК» за 2019 - 2021 рр.

Загальні активи АТ «УКРСИББАНК» за період, що аналізується, з 2019 по 2021 р. кожен рік зростали: у 2019 р. на 12, 80%, у 2020 р. на 6 %, у 2021 р. – на 2,21%. Основною причиною такого зростання є підвищення попиту на депозити в гривні, що призвело до зростання активів банку в національній валюті.

Данні аналізу показують, що за 2020 р. за статтею «Кредити та заборгованість клієнтів» спостерігається зростання на 3,99%, а за 2021 р. за цією статтею спостерігається скорочення на 21,41%. Таке скорочення можна пояснити падінням економічної активності в країні і скороченням попиту на кредитування зі сторони клієнтів банків. Крім того, банк почав застосовувати при оформленні кредитів більш жорсткі вимоги для позичальників [52].

Результати аналізу основних показників діяльності АТ «УКРСИББАНК» за 2019 – 2021 рр. представлено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 - Динаміка основних показників діяльності АТ «УКРСИББАНК» за 2019 – 2021 рр., млрд. грн.

Показники	Станом на 31.12.2019 р.	Станом на 31.12.2020 р.	Станом на 31.12.2021 р.
1. Загальні активи	47,03	53,05	54,2
зміна (р/р, %)	-	12,80	2,21
2. Кредити та заборгованість клієнтів	28,568	29,708	23,346
зміна (р/р, %)	-	3,99	-21,41
3. Резерви на покриття очікуваних кредитних збитків	(6,458)	(3,660)	(1,864)
зміна (р/р, %)	-	-43,75	-44,67
4. Кредити та заборгованість юридичних осіб	20,225	22,986	16,819
зміна (р/р, %)	-	13,65	26,82
5. Кредити та заборгованість фізичних осіб/ фізичних осіб-підприємців	8,343	6,721	6,527
зміна (р/р, %)	-	-19,44	-2,21
6. Регулятивний капітал	6,230	6,405	6,108
зміна (р/р, %)	-	2,8	-4,63
7. Поточні рахунки/рахунки до запитання клієнтів	33,695	35,627	39,517
зміна (р/р, %)	-	5,73	10,91
8. Строкові депозити клієнтів	2,701	5,471	5,822
зміна (р/р, %)	-	102,55	6,41

З тенденцією зниження об'ємів кредитування клієнтів банку пов'язана тенденція скорочення обсягів резервів та сум відрахувань для відшкодування можливих збитків по операціям кредитування.

Так сума загальних резервів банку становила 6,458 млрд. грн. (у 2019 р.), а у 2021 р. сума загальних резервів скоротилася до 1,864 млрд. грн.

Відрахування на резерви за активними кредитними операціями банку скоротилися, так як НБУ змінив підходи до здійснення відрахувань а такі резерви.

Необхідно враховувати те, що згідно з українським банківським законодавством, значне зростання у кредитному портфелі банку частки проблемної заборгованості, призводить до необхідності здійснювати відрахування в спеціальний резерв, призначений для покриття втрат за кредитними операціями. Якщо показники відрахувань у такі резерви значні, то ця ситуація свідчить про те, що активи банку є неякісними та розмір потенційного прибутку при цьому може зменшуватися.

Можливість проводити активні операції у банку з'являється тоді, коли у банку є в наявності достатня сума ресурсів, акумульованих в процесі діяльності банку.

Джерелами формування банківських ресурсів є акумуляція грошових коштів від юридичних та фізичних осіб, а також створення власного капіталу. Таким чином, банківські ресурси формуються внаслідок проведення пасивних операцій.

Упродовж усього досліджуваного періоду основними джерелами формування активів банку є власний капітал, а серед залучених коштів – рахунки клієнтів. Рахунки фізичних і юридичних осіб становлять 75% загальних активів, а отже, є основним і найголовнішим джерелом формування активів.

Як бачимо, у структурі активів банку переважають кредити та заборгованість клієнтів, що може призвести до негативних наслідків і втрати стабільності банку. Також серед причин, що призвели до такої ситуації, – нестабільна політична та економічна ситуація в країні, низька платоспроможність вітчизняних позичальників, неврегульованість законодавства.

Розглянемо джерела формування активів, що формують їх структуру. Як показують результати аналізу, основним джерелом формування активів протягом 2019–2021 рр. є рахунки клієнтів.

Величина власного капіталу банку порівняно із залученими джерелами є критично низькою, тому існує необхідність у збалансуванні джерел формування.

Для забезпечення збалансованості структури джерел фінансування, з одного боку, їх доцільно формувати залежно від кон'юнктури ринку, об'єктів кредитування, прибутковості активів та їхньої оборотності, з іншого – це активізація структури активів, яка пов'язана з якісним удосконаленням уже існуючих видів та пошуком можливих варіантів модифікації банківських продуктів і послуг не тільки для задоволення потреб наявних клієнтів, але й для освоєння нових сегментів ринку банківського обслуговування.

Фінансовий стан банку значною мірою залежить від того, наскільки оптимальним є співвідношення між власними, позиковими і залученими джерелами, які використовуються для утворення активів.

Таблиця 2.6 – Джерела формування активів АТ «УКРСИББАНК» за 2019-2020 рр., млрд. грн.

Показники	Станом на 31.12.2019 р.	Станом на 31.12.2020 р.	Станом на 31.12.2021 р.
1. Кошти клієнтів	41,12	63,10	66,98
2. Інвестиції у цінні папери	13,33	18,31	16,69
3. Чисті комісійні доходи	1,27	1,23	1,44
4. Чисті % доходи	3,23	2,53	2,59

В результаті проведеного аналізу було визначено, що в банку у структурі активів спостерігається більша частка кредитів та простроченої заборгованості. Ситуація, яка склалася, спричиняє негативний вплив на фінансову стійкість банку.

В останні роки тільки рахунки клієнтів виступають основним джерелом формування активних операцій банку.

Аналіз активів та пасивів банку дозволив виявити значні ризики, які можуть привести до зростання вірогідності отримання збитків в роботі банку. Таким чином, зростає важливість зі сторони банку проводити роботу по визначенню напрямів та форм покращення структури активів та пасивів з метою забезпечення більш прибуткової та ефективної діяльності банку.

В табл. 2.6 приведені результати аналізу коштів клієнтів на рахунках банку.

Таблиця 2.6 – Динаміка коштів клієнтів на рахунках АТ «УКРСИББАНК» за 2019-2020 рр., млрд. грн.

Показники	Станом на 31.12.2019 р.	Станом на 31.12.2020 р.	Станом на 31.12.2021 р.
1. Поточні рахунки/рахунки до запитання	33,69	35,63	39,52
змiна (р/р, %)	-	5,7	10,9
- кошти юридичних осіб та юридичних осіб-підприємців	11,21	13,35	22,58
змiна (р/р, %)	-	19,1	69,04
- кошти фізичних осіб	22,48	22,28	16,94
змiна (р/р, %)	-	(9,4)	(23,94)
2. Строкові депозити	2,7	5,47	5,82
змiна (р/р, %)	-	102,6	6,4
- кошти юридичних осіб та юридичних осіб-підприємців	1,44	1,44	4,44
змiна (р/р, %)	-	-	208,8
- кошти фізичних осіб	1,26	4,03	1,38
змiна (р/р, %)	-	220,8	(65,8)

Аналіз показує, що суми на поточних рахунках клієнтів за період, який аналізується, постійно зростають. Так у 2020 р. зростання становило 5,7% у порівнянні з 2019 р. У 2021 р. зростання становило 10,9%. Високі темпи зростання спостерігалися на поточних рахунках юридичних осіб – у 2020 р. – на 19,1%, а у 2021 р. – на 69,04 %. В той же час кошти на поточних рахунках фізичних осіб весь цей період скорочувалися на 9,4%, 24,94% відповідно.

Це свідчить про те, що фізичні особи активно перенаправляли гроші на строкові рахунки у 2020 р., по яким спостерігалось зростання на 220,8% у порівнянні з 2019 р. у 2021 р. тенденція змінилася і гроші населення скоріше всього вилучалися із банку, так як у 2021 р. спостерігалось скорочення

строкових депозитів фізичних осіб на 65,8%. За рахунок того, що у 2021 р. зросли строкові депозити юридичних осіб (на 208,8%) всього по строковим депозитам спостерігається зростання на 6,4% у 2021 р. у порівнянні з 2020 р.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз дозволяє визначити параметри цільових орієнтирів нарощування потенціалу стійкості ощадної системи України.

Незважаючи на значні трансформації ощадної системи на основі ринкових принципів за останні роки, вона характеризується низкою деформацій та проблем, які виявляються у збитковості та нестійкості фінансового стану майже третини підприємств реального сектора; вищої прибутковості фінансових активів проти вкладень у виробництво; скорочення участі кредитних організацій у фінансуванні реальної економіки; низької частки сектора домашніх господарств у формуванні валових заощаджень, яка обумовлена перекосами у розподілі та перерозподілі доходів; незадовільною структурою заощаджень населення.

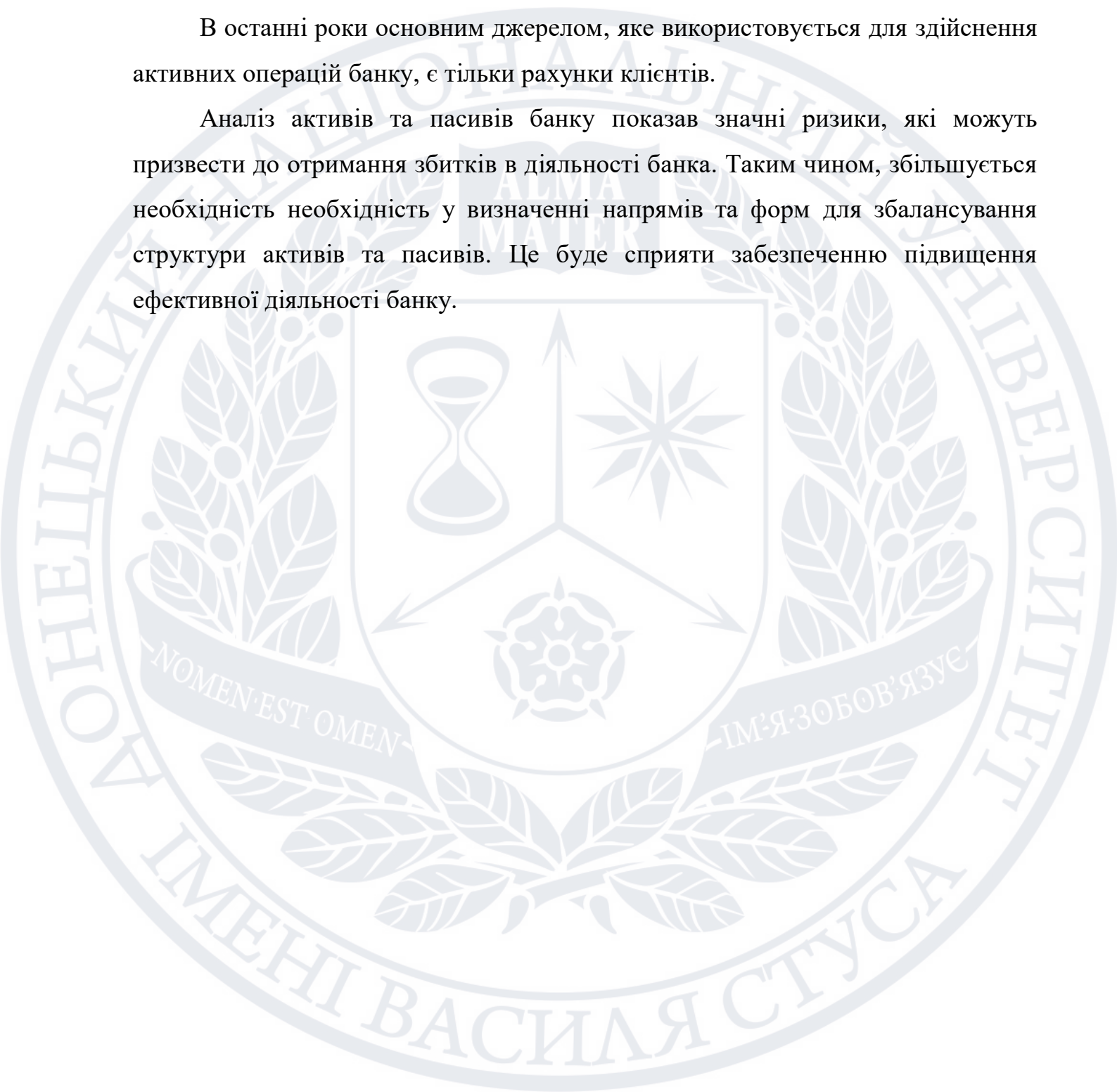
Результати проведеного аналізу свідчать про те, що суми депозитів резидентів (фінансових та нефінансових корпорацій, сектору загального державного управління, домашніх господарств, некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства) України за 2017-2021 рр. постійно зростають. Так сума депозитів резидентів збільшилася з 793,5 млрд. грн. у 2017 р. до 1348,1 млрд. грн. у 2021 р.

Проведений аналіз свідчить, що у розвитку депозитів за останні десять років простежуються як кількісні, так і якісні тенденції, які показують окремі сторони депозитної політики банківських закладів. Нині спостерігається ситуація, коли сума депозитів зростає за секторами економіки, у розрізі видів валют та строків погашення, а вартість за їх користування зменшується.

Проведений аналіз підтвердив, що в структурі активів АТ «УКРСИББАНК» більшість складає кредити та прострочена заборгованість. Подібна структура свідчить про негативний вплив на фінансову стійкість банку.

В останні роки основним джерелом, яке використовується для здійснення активних операцій банку, є тільки рахунки клієнтів.

Аналіз активів та пасивів банку показав значні ризики, які можуть призвести до отримання збитків в діяльності банку. Таким чином, збільшується необхідність у визначенні напрямів та форм для збалансування структури активів та пасивів. Це буде сприяти забезпеченню підвищення ефективної діяльності банку.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЩАДНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

3.1 Концепція стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні

Роль заощаджень у формуванні ресурсного потенціалу банків значною мірою диференціюється залежно від особливостей банківських систем. Досліджуючи диференціацію ролі заощаджень населення у формуванні ресурсного потенціалу банків, можна зробити висновок, що залежність банківських ресурсів від коштів фізичних осіб, розміщених на депозитних рахунках, перебуває під впливом низки чинників.

Залежність ресурсної бази банку від заощаджень населення перебуває в безпосередньому зв'язку з багатьма чинниками, найважливішими з яких є поточна кон'юнктура ринку кредитно-депозитних послуг, напрям спеціалізації банківської установи, ступінь розвитку ринку зовнішніх запозичень для банків (рефінансування, міжбанківські кредити та облігаційні позички), рівень розвитку регіональної мережі філій та представництв банку, а також його активність щодо обслуговування населення; регіон розташування банку, рівень стабільності фінансової системи.

В цих умовах актуальним є розробка концепції стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні. Метою концепції є забезпечення зростання економіки країни, підвищення добробуту населення (рис. 3.1).

В рамках концепції виділено завдання:

- 1) Забезпечення ліквідності та безпеки збереження при організації ощадних відносин.
- 2) Забезпечення відповідної норми прибутковості вкладів.
- 3) Стимулювання зростання заощаджень, необхідних для реальних інвестицій.

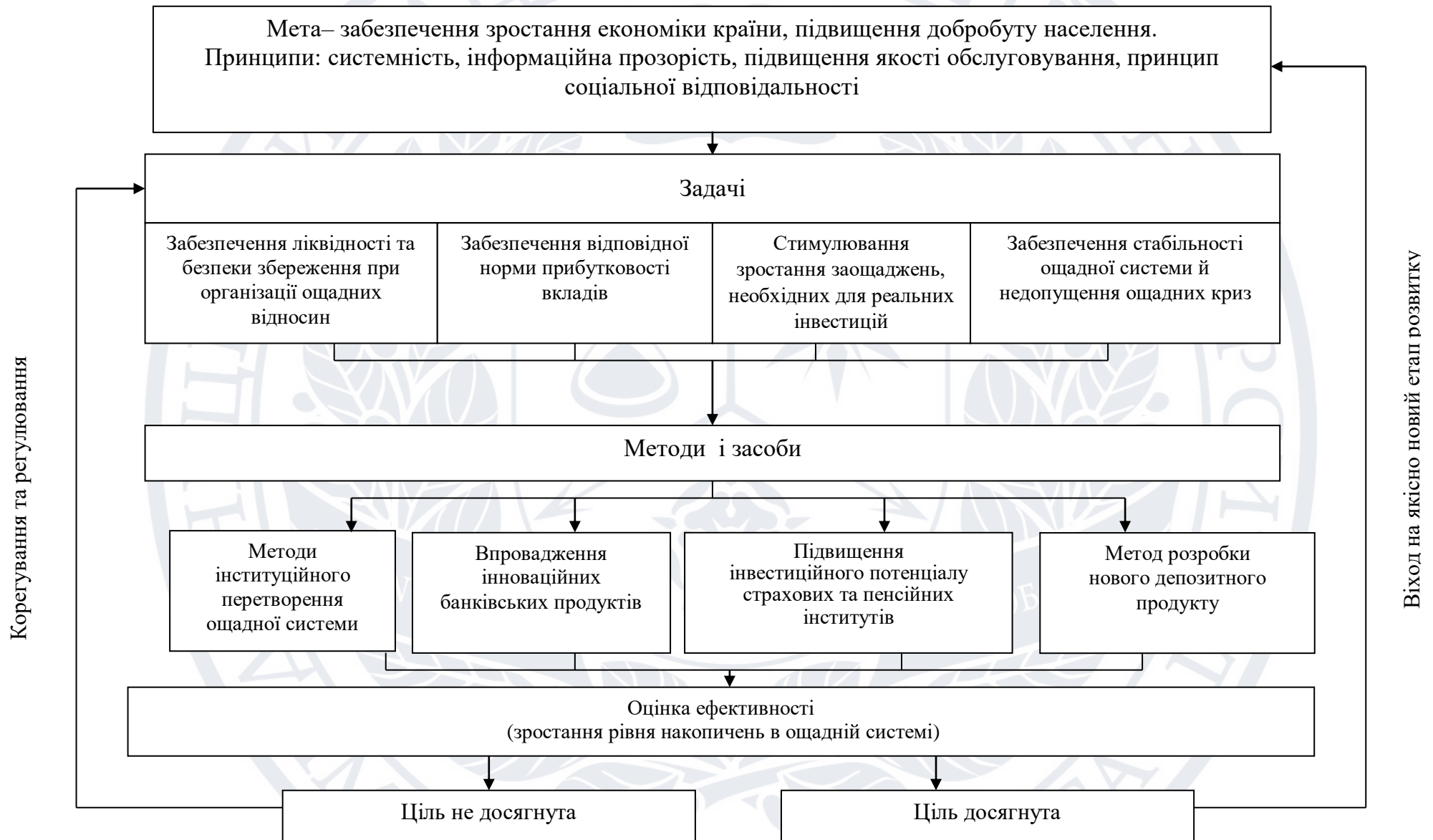

Рисунок 3.1 – Концепція стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні

4) Забезпечення стабільності ощадної системи й недопущення ощадних криз

Концепція удосконалення стратегії розвитку ощадної системи заснована на принципах:

- системність,
- інформаційна прозорість,
- підвищення якості обслуговування,
- принцип соціальної відповідальності.

В концепції визначено методи і засоби удосконалення стратегії розвитку ощадної системи в Україні:

- методи інституційного перетворення ощадної системи;
- впровадження інноваційних банківських продуктів;
- підвищення інвестиційного потенціалу страхових та пенсійних інститутів;
- метод розробки нового депозитного продукту.

Більш високу стійкість і стабільний розвиток національної ощадної системи можна забезпечити, активізувавши процес підвищення рівня її самоорганізації за допомогою інституційних перетворень.

Поширення практики використання державних цінних паперів є дієвим інструментом залучення тимчасово вільних коштів фізичних та юридичних осіб в організований зворот може забезпечити суттєвий приріст організованих заощаджень при невеликих витратах, тобто підвищити ефективність державного регулювання ощадної системи. Україні запроваджувати таку практику слід за принципами підвищення простоти, зручності та доступності державних цінних паперів для населення – розгалуженої мережі каналів їх поширення із залученням банків, кредитних кооперативів, поштово-касових відділень, страхових компаній, пенсійних фондів, інвестиційних компаній.

Наступним напрямом інституційних перетворень слід позначити підвищення ефективності використання ощадних ресурсів на цілі

інвестування (за принципом максимізації використання заощаджень в реальному секторі). Для цього доцільно активізувати розробку та впровадження нових надійних ощадно-інвестиційних продуктів, оптимізувати структуру національних заощаджень, здійснювати державне коригування розподілу ощадних ресурсів для фінансування розвитку пріоритетних галузей.

Крім того, в рамках спеціалізованих механізмів рефінансування НБУ можна передбачити стимулювання кредитування банками за аналогією зі схемами пільгового кредитування суб'єктів малого та середнього підприємництва, лізингових компаній, великих інвестиційних проектів. Для цього необхідно визначити для кредитних організацій ліміт кредитування підприємств реального сектора з правом відбору довгострокових інвестиційних проектів та наданням їм рефінансування за пільговою ставкою. Державне коригування розподілу ощадних ресурсів сприятиме зміні інвестиційних можливостей окремих галузей економіки, і, розширенню потенціалу їх розвитку.

Функціонування ощадної системи, виконання її інститутами своїх основних функцій неможливе без транзакційних витрат, обумовлених як виникненням і закріпленням інституційних норм упорядкування взаємодії суб'єктів ощадних відносин, і функціонуванням самих інститутів. На думку експертів, оцінити рівень транзакційних витрат досить складно, оскільки, по-перше, досі серед фахівців не існує єдиної думки, що слід відносити до категорії транзакційних витрат, по-друге, більша їх частина здійснюється у сфері неофіційних взаємин [42]. Разом з тим не викликає сумніву той факт, що величина транзакційних витрат залежить від рівня розвитку інституційної структури економічної системи.

Таким чином, створення ефективного механізму гарантій надійності інститутів, що організують акумулювання та інвестування заощаджень - наступний напрямок інституційних перетворень з метою підвищення рівня стійкості.

Під гарантіями надійності будемо розуміти здатність відповідних установ виконувати зобов'язання перед інвесторами в повному обсязі, що, у свою чергу, визначається ефективністю системи захисту вкладів від бар'єрів входу на ринок заощаджень. Найважливішими критеріями оцінки масштабів монополізації ощадної системи є: частка недержавних ощадно-інвестиційних установ у загальній кількості за групами інститутів, частка ринку заощаджень, що припадає на конкретну ощадно-інвестиційну установу (групу інститутів), величина активів, частка залучених коштів за конкретним інститутом установ.

Посилення конкуренції над ринком заощаджень виступає необхідною умовою підвищення ефективності функціонування української ощадної системи.

Однак у окремих її сегментах відбувається інтенсифікація процесів концентрації і централізації, що, з одного боку, визначається об'єктивним чинником вищої стійкості великих ощадно-інвестиційних інститутів до криз, з другого – сприяє посиленню панування монополістичних структур. У зв'язку з цим держава повинна регулювати процеси концентрації та контролювати різного роду угоди та змови компаній, запобігаючи тим самим недобросовісній конкуренції. Подальший розвиток секторів недержавних пенсійних фондів, пайових інвестиційних фондів, недержавних страхових організацій, кредитних кооперативів, мікрофінансових організацій через зниження їм бар'єрів входу ринку, вдосконалення механізму державного контролю над їх діяльністю сприятиме формуванню реальної конкуренції над ринком заощаджень. Ще один напрямок інституційних перетворень ощадної системи – підвищення рівня її інформаційної насиченості, а також довіри суб'єктів ощадних відносин до ощадно-інвестиційних інституцій. Сьогодні не вимагає доказів той факт, що в умовах відсутності золотовалютного стандарту, основним базисом, на якому тримається «тендітна архітектура» сучасних ощадних систем, є довіра інвесторів та ощадників. Саме вона здатна компенсувати негативні наслідки недосконалого законодавства,

зменшити транзакційні витрати суб'єктів, а, отже, підвищити ефективність функціонування ощадної системи та добробут всього суспільства.

Напрями розвитку:

- розвиток партнерства державних структур, бізнесу та суспільства з метою підвищення фінансової обізнаності населення, що розширить попит населення на різноманітні ощадно-інвестиційні продукти;
- надання можливості ознайомлення з освітніми матеріалами з особистих фінансів, зокрема, безкоштовними консультаціями незалежних фінансових радників представникам широкого кола професій різних верств населення;
- використання всіх каналів масових комунікацій, методів соціального маркетингу, спрямованих на формування активного ощадного мислення в суспільстві.

Наступним завданням, що забезпечує підвищення рівня довіри та стійке функціонування національної ощадної системи, є протидія свідомому прихованню інформації суб'єктами ринків заощаджень. Для цього слід реформувати систему розкриття інформації на принципах державно-приватного партнерства. Якщо інформація про діяльність та фінансовий стан банків сьогодні відносно доступна, то за іншими групами ощадно-інвестиційних інститутів вона частково є закритою. У цьому, доцільним є: введення паспортів фінансових продуктів з їх характеристикою та оцінкою рівня ризику; забезпечення вільного доступу суб'єктів ринку до необхідної інформації та законодавче закріплення вимог щодо розкриття інформації щодо ощадно-інвестиційних інститутів; встановлення порядку перевірки повноти та достовірності наданої ними інформації, запровадження санкцій та штрафів за недостовірність інформації; уніфікація стандартів розкриття інформації на сайтах компаній, а також на сайті Національного Банку України; формування дос'є страхових організацій, кредитних кооперативів та інше. У комплекс обов'язкової актуалізованої інформації слід включити: відомості про керівництво компаній, склад інвестиційного портфеля та

результати інвестування коштів, корпоративне управління, систему внутрішнього контролю та управління ризиками, фінансовий стан.

Наступним завданням, що забезпечує підвищення рівня довіри та стійке функціонування національної ощадної системи, є протидія свідомому прихованню інформації суб'єктами ринків заощаджень. Для цього слід реформувати систему розкриття інформації на принципах державно-приватного партнерства. Якщо інформація про діяльність та фінансовий стан банків сьогодні відносно доступна, то за іншими групами ощадно-інвестиційних інститутів вона частково є закритою.

У комплекс обов'язкової актуалізованої інформації слід включити: відомості про керівництво компаній, склад інвестиційного портфеля та результати інвестування коштів, корпоративне управління, систему внутрішнього контролю та управління ризиками, фінансовий стан. Довгострокові заощадження формуються в національній економіці переважно за посередництва страхових компаній та недержавних пенсійних фондів – ощадних інститутів договірної типу, які створюють свої фонди на контрактній основі. Функціонування таких інститутів продиктовано необхідністю формування пенсійних накопичень, які виступають джерелом фінансування реальної економіки, важливість якого зростає. Стимулюючи підвищення рівня національних заощаджень, пенсійні фонди здатні активізувати зростання виробництва національного продукту на основі збільшення обсягу інвестицій. Прискорення розвитку приватного пенсійного забезпечення та недержавних пенсійних фондів як форми колективного інвестування набуває сьогодні особливої актуальності у зв'язку із загальносвітовою тенденцією старіння населення, збільшення числа пенсіонерів та пенсійного навантаження на працюючих людей, скорочення виплат у рамках солідарних пенсійних систем. Багато експертів вважають, що реформування пенсійної системи тісно пов'язане з можливостями, що відкриваються, для нарощування інвестиційного потенціалу національних економік, оскільки дозволяє формувати і ефективно використовувати

довгострокові заощадження населення. Вчені зазначають, що позитивним побічним ефектом пенсійної реформи є те, що вона стимулює підвищення темпів економічного зростання завдяки збільшенню норми заощаджень, розвиток та ефективність функціонування ринків капіталу, сприяє зменшенню дисбалансів ринку праці та підвищенню якості корпоративного управління [19]. Цю позицію підтверджують дослідження вчених, за якими у багатьох країнах світу фінансові активи пенсійних фондів мають позитивний вплив на глибину та ліквідність фондового ринку, а також на глибину ринку облігацій підприємств [24].

У розвинених країнах світу валові активи недержавних пенсійних фондів нараховують трильйони доларів, їх основна частина вкладена в цінні папери [50]. Частка пенсійних резервів у ВВП більшості європейських країн становить 3-4% (наприклад, в Італії, Німеччині), тоді як у Великобританії – понад 70% [28]. У США пенсійні фонди поглинають третину всієї ринкової вартості акцій. Разом з тим у роботах деяких дослідників стверджується, що такий вплив є значним лише для країн з «високим» рівнем фінансового розвитку.

У державах з низьким рівнем розвитку фінансової системи цього не відбувається внаслідок недосконалості механізму регулювання інвестицій пенсійних фондів, низької економічної ефективності, непрозорості правової бази, загальної макроекономічної нестабільності. Вченими робляться такі висновки: на ринках різного рівня розвитку суттєво відрізняються діючі моделі інвестиційної поведінки суб'єктів і, як наслідок, напрями інвестування пенсійних коштів. Країни з низьким рівнем фінансового розвитку повинні докладати більше зусиль для створення умов для того, щоб пенсійні фонди позитивно впливали на розвиток ринків капіталу.

У країнах з ринками, що розвиваються, активи пенсійних фондів використовуються для фінансування дефіцитів державного бюджету або осіб з політичними зв'язками або для створення неефективних інвестиційних проектів і не надають позитивного впливу на економічний розвиток країни.

У рамках недавнього дослідження, яке виконувалося на замовлення Асоціації фондів пенсійного забезпечення Австралії, на основі застосування методів моделювання економічного зростання було переконливо доведено надзвичайно позитивний вплив збільшення обов'язкових пенсійних внесків на розвиток економіки: нова система обов'язкових заощаджень сприяла підвищенню рівня накопичень домогосподарств з 1,5 до 2% ВВП країни [19]. Подібні тенденції характерні і для деяких країн, що розвиваються [25]. На думку експерта Світового Банку Д. Віттаса, необхідною умовою позитивного впливу пенсійних фондів на розвиток ринків капіталу є їх достатній розмір, а також наявність ефективної регуляторної бази, яка може забезпечити широкий спектр інвестицій, у тому числі в акції, при проведенні НПФ оптимальної інвестиційної політики [23]. Пенсійні фонди розглядаються дослідником як джерело довгострокових контрактних заощаджень, що стимулюють розвиток ринків капіталів.

В цілому, реформування ПС у напрямку посилення ролі приватного капіталу у фінансуванні пенсійного забезпечення, удосконалення системи накопичувального пенсійного забезпечення надає довгострокове позитивний вплив на соціально-економічний розвиток держави, а саме: стимулює підвищення темпів економічного зростання завдяки збільшенню норми заощаджень; позитивно впливає на глибину та ліквідність фондового ринку; сприяє зростанню акціонерного капіталу компаній, венчурного капіталу, інвестицій в інфраструктуру; підвищує рівень споживання пенсіонерів; у країнах стимулює розвиток ринкових цінних паперів завдяки зростанню обсягу договірних заощаджень.

Позитивні ефекти пенсійної реформи тим сильніші, чим вище рівень розвитку фінансової системи держави. Узагальнення світового досвіду реформування ПС за останні 20 років дозволяє виділити такі його пріоритети: поступовий перехід від солідарної до накопичувальної системи, вирівнювання вкладу роботодавця і працівника у формування пенсії (у пропорції 50: 50), скорочення навантаження на державний бюджет,

збільшення пенсійного віку у системі пенсійного забезпечення, підвищення ефективності інвестування пенсійних резервів та накопичень, посилення механізмів їх захисту, індексування пенсій та інше. Розглянемо цей досвід докладніше.

В рамках солідарних ПС працююче населення сплачує податки для того, сплачувати пенсії нинішнім пенсіонерам. Це спонукає громадян відповідного віку виходити на пенсію або працювати менше, оскільки їхнє пенсійне забезпечення залежить від внеску наступних поколінь і не має жодного відношення до внесків самих пенсіонерів.

Солідарну ПС або систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування прийнято називати першим рівнем пенсійного забезпечення. Розвинутий другий рівень дозволяє формувати пенсії з урахуванням принципів накопичувального пенсійного забезпечення.

У рамках цієї моделі пенсії фінансуються із внесків, сплачених роботодавцем, членами пенсійного плану в минулому та доходів від інвестування цих платежів у прибуткові активи. Утримання із заробітної плати та відрахування від фонду оплати праці надходять до професійних пенсійних фондів, які створюються самими підприємствами, або до НПФ, з якими роботодавці укладають договір про співпрацю.

Третій, як і другий, рівень пенсійного забезпечення належить до системи накопичувального пенсійного забезпечення.

На відміну від моделі другого рівня, участь у ньому добровільна, а внески можна сплачувати як у відкриті НПФ (за пенсійним контрактом), так і в компанії зі страхування життя (за договором накопичувального страхування життя).

У світі є багато різноманітних моделей пенсійної системи другого рівня. Чим довше працює система, тим успішніше вона пройшла випробування часом. Сінгапур був першою державою, що створила пенсійну систему другого рівня у 1955 році. Чилі перейшло до такої системи у 1981 році, Австралія – у 1992 році. Світовий банк відіграв важливу роль у

впровадженні систем другого рівня, зокрема, опублікувавши фундаментальний звіт «Старіння населення: як уникнути кризи?». Автори звіту звернули увагу на надмірно високі витрати урядів на утримання існуючих на той момент пенсійних систем і на необхідність їх реформування. Проблемою багатьох систем другого рівня, створених у 90-ті роки (і пізніше), був брак знань про наслідки їхнього впровадження для солідарної системи.

Основні проблеми були пов'язані з досить високими адміністративними витратами та низьким рівнем доходів від інвестування пенсійних внесків.

Можна виділити два типи моделей пенсійної системи другого рівня за критерієм джерела пенсійних виплат. Перший тип об'єднує моделі, в рамках яких другий рівень доповнює державну пенсію. При цьому базова державна пенсія скорочується, а запровадження другого рівня покликане компенсувати це скорочення.

До іншого типу належать ПС, у яких другий рівень є єдиним джерелом пенсійного забезпечення або застрахована особа отримує більшу частину пенсійних виплат за рахунок другого рівня. У деяких країнах держава здійснює певні пенсійні виплати, однак вони спрямовані лише на те, щоб довести їхній розмір до встановленого мінімального рівня.

Ще два різновиди систем другого рівня виділяються залежно від того, що є основою фіксації – внески чи виплати. Більшість систем другого рівня є системами із встановленими внесками (*defined contributions plan*), які передбачають сплату внесків, їх інвестування та оплату учасниками вартості надання послуг за рахунок накопичених коштів. Розмір пенсії залежить від розміру внесків, сплачених протягом періоду трудової діяльності, та менш передбачуваний через невизначеність доходів від інвестування пенсійних активів. У деяких країнах, наприклад, Австралії та Великобританії, діють ПС із встановленими виплатами (*defined benefit plan*). Розмір пенсії встановлюється заздалегідь та залежить від кількості відпрацьованих років та розміру зарплати. При цьому величина пенсії значною мірою передбачувана,

хоч і з певною часткою ризику. низький ступінь забезпечення повернення вкладених коштів; низька ліквідність (накопичена сума грошей вкладник отримує тільки при настанні пенсійного періоду); невелика доходність (дохід за накопиченнями не гарантований); учасникам НПФ не гарантується виплата «довічної пенсії» (яка пропонується, наприклад, страховими компаніями); нестабільність законодавства та нормативного регулювання, що знижує довіру вкладників до цієї галузі; наявність більшої кількості обмежень діяльності НПФ порівняно з іншими ощадно-інвестиційними інститутами, причому ці обмеження стосуються не тільки активів для інвестування, але навіть маркетингу продуктів (наприклад, банки, на відміну від НПФ, виступають основним каналом продажу договорів страхування життя, що забезпечує їм додатковий безризиковий дохід.

3.2 Апробація методу розробки нового депозитного продукту

Депозитна політика банку АТ «УКРСИББАНК» повинна враховувати потреби всіх соціальних та вікових груп громадян - працюючих і пенсіонерів, молоді та людей середнього віку, а також має бути розрахована на людей з різними рівнями доходу [3].

У зв'язку з цим пропонується розробити новий депозитний продукт, який дозволить залучити нових клієнтів та збільшить ресурсну базу банку.

Вклад «У тонусі» – це терміновий депозит терміном від 1 до 3 років. При відкритті вкладу клієнт повинен буде зробити суму незнижуваного залишку у вигляді 5000 грн. Умови вкладу припускають внесення додаткових коштів у вклад; відсотки нараховуються наприкінці строку дії вкладу на фактичний залишок коштів на рахунку; при пролонгації термінового вкладу на рахунок клієнта зараховується 1% суми незнижуваного залишку [7].

Стартова відсоткова ставка – 5% річних.

Додатково для вкладників створюється бонусна програма «Відсотки за кілометри», яка спрямована на оздоровлення населення. Ця акція діятиме спільно з проектом «Здоровий спосіб життя».

Програма «Здоровий спосіб життя» призначена для покрокового впровадження звичок здорового способу життя – включення регулярних занять фізичними вправами та правильного харчування.

Таблиця 3.1 - Характеристика проектного вкладу «У тонусі»

Сума незнижуваного залишку	Термін залучення		
	1 рік	2 роки	3 роки
5000 грн.	5,0%	5,0%	5,0%
Виконання умов бонусної програми	5,4%	5,8%	6,2%

На цій основі бонусна програма «Відсотки за кілометри» пропонує такі умови: при щоквартальному наборі 400 км. нараховуватиметься до стартової процентної ставки 0,1%.

Тобто, виконуючи умову, клієнт може за 1 рік додати собі 0,4%, а за три роки – 1,2%. Отже, підсумкова відсоткова ставка може дорівнювати 6,2%.

Таблиця 3.2 - Зведені розрахунки за вкладом «У тонусі»

Сума розміщення	5000грн.		
Термін	1 рік	2 роки	3 роки
Процентна ставка (річних)	5,0%	5,0%	5,0%
Сума на депозиті	5250	5512	5788
Процентна ставка (річних)	5,4%	5,8%	6,2%
Сума на депозиті	5270	5575	5920

Для зручності користування провідними спеціалістами банку буде розроблено спеціальний мобільний додаток, який дозволить стежити за здоров'ям клієнта. Також для вкладників буде запропоновано подарунок у вигляді смарт-браслету, призначеного для збору інформації про фізичний стан людини, її активність для подальшого аналізу через розроблену програму в смартфоні, підготовку оптимальної схеми тренувань. Функціонал

браслета буде таким: відстеження пульсу, кількість спалених калорій, пройдена відстань, інтенсивність фізичних навантажень тощо.

Далі сформуємо вартісну модель розробки та впровадження продукту.

Вартісні витрати на розробку та впровадження вкладу «У тонусі» Для виявлення максимальної процентної ставки для цього вкладу ми використовували ціноутворення депозитів методом МакНатлі [25].

Також було вивчено пропозиції щодо вкладів інших комерційних банків України. Метод МакНатлі базується на новій вартості грошей при визначенні банком процентних ставок на нові депозитні продукти.

Суть запропонованого методу ціноутворення можна виразити наступними формулами [2]:

$$N = \frac{\Delta Q}{\Delta V} \quad , \quad Y_a - N \geq 0 \quad (3.1)$$

де N – норма граничних витрат;

Q – відсоткові витрати за депозитом;

ΔQ – зміна витрат на депозит;

V – обсяг залучених коштів;

ΔV – приріст обсягу залучення коштів;

Y_a - ставка розміщення [2].

Дані залучені кошти банк розміщуватиме в облігації державної позики для населення, які відомі своєю простотою придбання та мінімальним ризиком [6].

Середня ставка з розміщення на 01.01.2023 р., як очікується, дорівнюватиме 7,5%. Припустимо, що банк залучає додаткові кошти, для цього йому достатньо збільшити відсоткові витрати на 1% за депозитом, після цього ресурси, що залучаються, складуть 5 млн. грн.

У цьому методі за початкову ставку беремо 2%, розрахунок ведемо до 7% включно. Потрібно виявити найбільш задовільний і прийнятний для банку прибуток.

Таблиця 3.3 - Виявлення прийнятної депозитної ставки методом МакНатлі

i	V	ΔV	Q	ΔQ	N	Прибуток	Нерівність
1	2	3	4	5	6	7	8
2%	10	-	0,2	-	-	1,5	-
3%	20	10	0,6	0,4	4	4,5	3,5
4%	30	10	1,2	0,6	6	9,0	1,5
5%	40	10	2	0,8	8	14,9	-0,5
6%	50	10	3	1	10	22,3	-2,5
7%	60	10	4,2	1,2	12	31,2	-4,5

За методом МакНатлі прийнятний для банку прибуток буде досягнутий за процентної ставки 4-5%. Для точного встановлення ставки для нового вкладу потрібно вивчити депозитний ринок країни, щоб мати здатність конкурувати із найпривабливішими пропозиціями банків.

Таким чином, процентна ставка за новим депозитом має становити від 5% річних, але максимальна ставка за вкладом «У тонусі» може досягти до 6,2% і бути цілком конкурентоспроможною.

Базою для розрахунку є сума залучених коштів, яка на 01.01.2022 р. склала 5 664 786 грн. [8].

Для простоти розуміння округлим це значення до 6 000 000 грн.

Далі розрахуємо проект у двох варіаціях:

- 1) із процентною ставкою, яка вигідна для банку (5%);
- 2) із процентною ставкою, яка вигідна для клієнта (6,2%).

Розрахунок прогнозованого прибутку банку за мінімальної ставки 5%

Витрати = Сума залучення \times Процентна ставка, (3.2)

Витрати = $6000000 \times 5\% = 3000000$ грн.

Чиста сума залучення = $5\,700\,000 - 300\,000 = 5\,400\,000$ грн.

Далі нам буде потрібна середня відсоткова ставка по розміщенню, яка була вказана вище (7,5%).

Знаходимо дохід на чисту суму залучення:

$$\text{Дохід} = 5\,400\,000 \times 7,5\% = 405\,000 \text{ грн.}$$

Прогнозоване значення прибутку банку:

$$405\,000 - 300\,000 = 105\,000 \text{ грн.}$$

Розрахунок прогнозованого прибутку банку за максимальної ставки 6,2%

$$\text{Витрати} = 372\,000 \text{ грн.}$$

$$\text{Чиста сума залучення} = 5\,628\,000 \text{ грн.}$$

$$\text{Дохід} = 4\,221\,000 \text{ грн.}$$

$$\text{Прогнозоване значення прибутку банку} = 5\,010\,000 \text{ грн.}$$

Виходячи з даних розрахунків, можна дійти висновку, що впровадження вкладу «У тонусі» збільшить клієнтську базу АТ «УКРСИББАНК» і, відповідно, обсяги залучених коштів.

Завдяки розширенню лінійки вкладів АТ «УКРСИББАНК» зміцнить свою присутність на банківському ринку депозитних послуг, а також збільшить ресурсну базу для активних операцій. Кожна нова послуга АТ «УКРСИББАНК», кожен новий продукт, що пропонується до продажу, повинні бути відомі та зрозумілі клієнтам, легко порівняти та вигідно відрізнитися від пропозицій конкурентів.

Для цього необхідно розширювати співпрацю зі ЗМІ щодо поширення достовірної інформації про банк [7]. Кредитна організація, яка розраховує на залучення клієнтів, наприклад, корпоративного бізнесу, робить ставку на вузькоспеціалізовані електронні інструменти.

Однак для приватного клієнта банк повинен розробити рекламні матеріали, які націлені на конкретну цільову аудиторію з урахуванням заданих критеріїв.

Таким чином, АТ «УКРСИББАНК» слід постійно проводити маркетингові дослідження, систематизувати одержані результати аналізу, виявляти недоліки, аналізувати ресурсну базу, постійно її вдосконалювати.

3.3 Розвиток інноваційних банківських продуктів у сфері заощаджень населення

Домінуючим сегментом ощадної системи України, незважаючи на функціонування значної кількості некредитних ощадно-інвестиційних інститутів, залишається банківський сектор. Найбільш потрібні депозитні банківські продукти в Україні відрізняються диференціацією ставок залежно від строку та суми вкладень; можливістю чи неможливістю поповнення рахунку та часткового зняття коштів, що впливає на прибутковість вкладів; додатковими бонусами як знижки від суми покупок у магазинах – банківських партнерах.

Кредитні банківські продукти удосконалюються на основі об'єднання функцій поточного рахунку та кредитної картки, з безкоштовним обслуговуванням останньої, пільговим відсотком за користування кредитом, а також підключенням безкоштовної послуги «мобільний банк».

В даний час все більшого попиту набувають онлайн-вклади. Однак, на відміну від механізму їх відкриття у зарубіжних банках, як правило, потрібне підписання універсального договору банківського обслуговування та отримання доступу до онлайн-сервісу.

У світовому масштабі останніми роками зростає популярність платіжних систем «P2P-Banking» (прямих платежів між фізичними особами без участі банку), що зумовлено зручністю, мобільністю, високою швидкістю та безпекою переказу коштів. Ці системи є абсолютно новий спосіб грошового обміну, який, зрештою, може замінити готівку.

За даними зарубіжних соціологічних опитувань, до 64% опитаних використовують безготівковий розрахунок навіть для покупок вартістю менше 5 дол. [23]

У квітні 2016 року уряд Великобританії розробив і запустив інноваційний фінансовий інструмент ISA, який дозволяє кредиторам отримувати звільнений від оподаткування прибуток від відсотків за кредитами P2P. P2P являє собою так звану модель взаємодії «peer-to-peer»

або «людина-людину», «рівний-рівному», в якій беруть участь тільки фізичні особи [26]. P2P-кредитування є швидкозростаючою формою інвестування, в рамках якої багаті громадяни, які бажають отримати прибуток від капіталу, можуть видавати кредити індивідуальним позичальникам та підприємцям.

Виняток банків з ланцюжка фінансових позик дозволяє кредиторам отримувати більші відсотки за кредитом, ніж якби вони звернулися по допомогу до банківського посередника. Завдяки інноваційному інструменту позичальники можуть самостійно вибирати тип кредиту, цільову групу кредитоотримувачів, бажану ставку відсотка та диверсифікувати ризик, видаючи позики сотням і навіть тисячам позичальників.

Новий фінансовий інструмент набуває все більшої популярності серед населення. Обсяг кредитів, виданих у швидкозростаючому сегменті інвестицій ISA за період з моменту запуску інструменту, склав більше 5 млрд ф. ст.

В даний час кредитування за схемою P2P не захищене Програмою компенсацій у сфері фінансових послуг (Financial Services Compensation Scheme, FSCS), що генерує підвищений ризик для власників капіталу. Проте функціонування фінансового продукту ISA належить до сфери компетенцій. Інноваційний інструмент ISA забезпечує підтримку, необхідну покриття фінансових потреб в позикових коштах 5,2 млн. британських малих і середніх підприємств, багатьма з яких банки відмовили у видачі кредитів.

На початковому етапі розвитку відносин між учасниками P2P-кредитування позики можуть становити не більше 10 ф. ст. на строк від 30 днів до 5 років. Ключова різниця між звичним банківським інноваційним кредитуванням у тому, що онлайн P2P платформи генерують значно нижчі витрати, ніж традиційна банківська модель.

У результаті позичальник отримує кредит за нижчою ставкою, ніж у банку, яка є привабливішою для кредитора, ніж банківський відсоток за депозитом.

Серед різноманіття банківських продуктів традиційно виділяють кредитні, депозитні, переказні, обмінні, розрахункові. Розвиток банківських продуктів у зарубіжній практиці відбувається у напрямі комбінування переваг їх окремих видів, підвищення прибутковості вкладень, зниження витрат і забезпечення максимальної зручності клієнтам банків.

Спочатку напрями їх удосконалення перебували у площині пошуку компромісу між можливостями підвищення прибутковості і використання клієнтами коштів, що є на рахунках, у разі потреби. У цьому діяла закономірність: що стоїть ступінь свободи у плані можливостей зняття грошей з рахунку, то нижча прибутковість вкладень.

Так, банківський продукт «Cash ISA» (Великобританія) дозволяє отримувати депозитний відсоток на капітал з одночасним збереженням вільного доступу до грошей [20].

Кошти на рахунках «Cash ISA», якими управляють британські банки та будівельні товариства, забезпечені державною компенсаційною програмою фінансових послуг (Government's Financial Services Compensation Scheme) у розмірі 75 000 ф. ст. на одну особу в одній банківській установі. Існують також фіксовані «Cash ISA» з підвищеною депозитною ставкою без можливості доступу власника до коштів протягом встановленого періоду часу [18].

Проникнення технологій у всі сфери життя на початку третього тисячоліття призвело до загального оцифрування («диджиталізації») фінансово-банківських продуктів.

В даний час можна констатувати стрімкий розвиток нового сегмента фінансових та банківських послуг - фінтехіндустрії (fintechindustry), обороти якої досягли 19 млрд. дол. в 2015 році і 15 млрд. дол. протягом восьми місяців 2016 р. [26].

Її основними гравцями є венчурні компанії, які займаються розробками ІТ-рішень для фінансової індустрії. Згідно з класифікацією BII Intelligence (дослідницького сервісу одного з провідних світових порталів новин Business

Insider, що надає аналітику про розвиток бізнесу в цифрову епоху), до структури фінтехіндустрії входять: банківські послуги, платіжні системи, сервіси управління інвестиціями та фінансами, страхові послуги, валютно-обмінні операції кредитування.

Як наслідок – відкриття інтернет-банків, поширення безконтактних банківських карток, здійснення грошових переказів, цілодобова підтримка клієнтів, відкриття рахунків на основі заповнення реєстраційних форм у мобільних додатках, можливість поповнення мобільних гаманців та інше.

На даний момент банківські продукти провідних зарубіжних банків представлені поточними, пенсійними рахунками та кредитними картками. Інноваційними їх робить використання інформаційних технологій, завдяки чому клієнтам не потрібно звертатися до фізичних відділень.

Ще один напрямок розвитку банківських продуктів – задоволення специфічних потреб окремих категорій вкладників, персоніфікований підхід до клієнтів. Сьогодні еволюція інноваційних банківських продуктів відбувається у напрямі диверсифікації ощадних, пенсійних, кредитних та транзакційних фінансових інструментів з урахуванням новітніх досягнень у галузі розвитку інтернет-технологій та програмного забезпечення.

Одним із найуспішніших банків у плані впровадження нововведень вважається Fidor Bank (Німеччина), який виграв конкурс «Банківські інновації 2013» за ініціативу «Like-Zins», в рамках якої клієнти банку вперше отримали можливість безпосередньо впливати на розмір процентної ставки за коштами на рахунках до запитання шляхом виставлення «лайків» та іншої активності на сторінці банку у Facebook [26].

Цей підхід був визнаний інноваційним з погляду ціноутворення, використання соціальних медіа та маркетингу.

У 2015 р. банк отримав нагороду Світового Економічного Форуму як найкраща компанія, що росте. В даний час клієнти Fidor Bank можуть входити до банківських облікових записів через Facebook. Банк взаємодіє з клієнтами безпосередньо через Twitter, Facebook, LinkedIn, YouTube та

SlideShare. У 2016 р. банк вкотре продемонстрував новаторський підхід, коли об'єднався з Ripple з метою використання протоколу blockchain для переказу коштів.

У вітчизняній економіці залучення діловими суб'єктами банківських ресурсів є дорогим, що зумовлено зокрема низьким рівнем розвитку інституційних елементів фінансової інфраструктури, у тому числі небанківських фінансових інститутів. Тому особливого значення сьогодні набуває підвищення ефективності діяльності фінансових посередників.

Важливо розвивати не лише банківські ощадно-інвестиційні інструменти, а й послуги небанківських фінансових установ, зокрема кредитних кооперативів для забезпечення повноцінного функціонування фінансової інфраструктури, яка буде запорукою економічного зростання.

Кредитні кооперативи у всьому світі відіграють важливу роль у фінансових відносинах, надаючи послуги 3/4 мешканців Ірландії, майже половині економічно активного населення США та Канади, третини громадян Австралії та майже десятої частини населення всього світу. За більш ніж сторічну історію існування німецька ощадно-позикова модель сприяла виникненню 89026 кредитних кооперативів, які сьогодні обслуговують 260 млн. осіб у 117 країнах світу, з активами та заощадженнями 2,1 та 1,7 трлн. дол. США, відповідно [44].

Сектор кредитної кооперації в Україні перебуває на етапі становлення, кредитні кооперативи можна вважати фінансовим механізмом, завдяки якому суб'єкти економіки шляхом кооперування зусиль, ідей та коштів одержують необхідні ресурси значно дешевше, ніж у тому випадку, коли кожен із них діє самостійно.

Проте, на відміну великих банків, кооперативи неспроможні використовувати такі високотехнологічні продукти, як безконтактні банківські картки, інтернет-банкінг, багатофункціональні банкомати, сучасні ощадно-інвестиційні інструменти та інші.

Нестача фінансового капіталу не дозволяє вітчизняним кредитним кооперативам упродовж тривалого часу утримувати демпінгові ставки за депозитами для нарощування ринкового сегменту.

Посилення конкуренції змушує кредитні кооперативи шукати нові простори для реалізації своїх інвестиційних можливостей, зокрема у перспективному напрямку мікрокредитування сільського господарства.

Незважаючи на окремі позитивні зрушення, ринок кредитної кооперації в Україні все ще знаходиться на початковому етапі розвитку та має значний потенціал щодо акумуляції вільних коштів населення та їхньої трансформації в інвестиції.

В Україні активних кредитних спілок налічується 219 (станом на початок 2022 р.). Активи діючих кредитних спілок становлять 2317 млн. грн. Членами кредитних спілок є 427 990 фізичних осіб.

Депозитний портфель діючих в Україні кредитних спілок складає 1489 млн. грн. Кредитний портфель діючих в Україні кредитних спілок складає 2386 млн. грн. На відміну від інших фінансових установ кредитні спілки, як правило, працюють в межах однієї області, району чи міста та спрямовують свою діяльність на підтримку своїх членів. Вони також опікуються розвитком місцевих громад, часто залучаються до локальних соціальних ініціатив і доброчинної діяльності. Якщо ж говорити про економічну сферу, то спілки надають немало кредитів агровиробникам, серед яких чільне місце займають фермери та одноосібники, малим та середнім підприємствам, які працюють у сільській місцевості і досить часто мають обмежений доступ до фінансування. Це так зване комерційне кредитування, і останнім часом саме воно виходить на перше місце в роботі кредитівок. Хоча значну частку їхнього кредитного портфелю, як і раніше, посідають споживчі кредити: вони спрямовуються на здійснення ремонтних робіт, оплату навчання, лікування тощо. Можна констатувати, що кредитні спілки змінили свій курс з надавача коштів «на придбання побутової техніки» на надійного фінансового партнера місцевого малого бізнесу.

Світова практика підтверджує, що кредитна кооперація залишається одним із найпотужніших мультиплікаторів регіонального економічного та соціального зростання, каталізатором конкурентоспроможності економіки, а також важливим джерелом фінансування малого та середнього бізнесу.

Лише у країнах ЄС членами кооперативних банків є 50 млн. осіб. 46% загального обсягу кредитів малого та середнього бізнесу у Франції та Австрії забезпечує саме система кооперативного кредитування.

П'ять найбільших за обсягом активів банків Франції є кооперативними [20]. У Німеччині та Італії кожна четверта позика видається кооперативними банками. В Ірландії кредитні спілки фінансують кожен п'ятий кредит на строк до 5 років.

Останнім часом у розвинених країнах спостерігається тенденція до більшої універсалізації діяльності кредитних кооперативів. Зокрема, вони надають брокерські послуги з операцій із цінними паперами, випускають кредитні картки, надають консультації з інвестиційних питань та комерційної діяльності.

У нинішніх економічних умовах для окремих громадян та їхніх сімей особливо гостро постає питання мінімізації власних ризиків. До них відносять зменшення боргового навантаження, мінімізацію фінансових труднощів, зниження ризику банкрутства, збільшення та збереження заощаджень, і навіть можливість забезпечення гідного життя після виходу пенсію.

Варто зазначити, що грамотні споживачі у галузі фінансів сприяють більшому розвитку фінансового та приватного сектору держави та суспільства в цілому. У зв'язку з цим держава має на меті підвищення рівня фінансової грамотності громадян на формування інвестиційних ресурсів, розвитку фінансового ринку, збільшення стабільності фінансової системи та підвищення конкурентоспроможності української економіки [45].

Життя окремого індивіда багато в чому залежить від рівня його грамотності у сфері фінансів, яка істотно впливає на можливість забезпечити

себе і свою сім'ю, інвестувати в різні фінансові продукти та послуги та розвивати свій творчий потенціал.

Фінанси домашніх господарств відіграють особливу роль у господарсько-економічній діяльності держави. Населення виступає одночасно і об'єктом, на який спрямовані зусилля держави щодо визначення рамок фінансових відносин, так і суб'єктом відносин у галузі фінансів із бізнесом, який забезпечує країну нововведеннями та сприяє виникненню та розвитку нових фінансових інструментів.

Економіка країни є неповноцінною, якщо до неї не залучені фінанси домашніх господарств.

В умовах загального рівня зростання добробуту громадян та розвитку інформаційних технологій з'являється можливість для саморозвитку населення. Варто зазначити, що основою фінансової грамотності є саме саморозвиток, який сприяє правильному сприйняттю пропонованих фінансових товарів та послуг, що істотно впливатиме на підвищення рівня добробуту громадян.

У всьому світі протягом останніх 10 років спостерігається підвищений інтерес до фінансової грамотності, це обумовлено, перш за все, такими фундаментальними факторами:

- залежність життєвого циклу від особистого планування власних фінансів;
- необхідність забезпечення гідного життя після виходу на пенсію, оплати житла та створення подушки безпеки на випадок кризових явищ;
- підвищення тривалості життя, рівня доходів та бажання мати різноманітний вибір фінансових продуктів та послуг.

Основними мотивами підвищення фінансової грамотності конкретного індивіда є:

- здатність забезпечити гідний рівень життя сім'ї у поточному періоді;
- придбання гідного та якісного житла;

- зменшення залежності сім'ї від втрати працездатності її основного годувальника;

- створення «фінансової подушки» для членів сім'ї при втраті годувальника;

- можливість дати освіту та сприяти всебічному розвитку дітей, при цьому оплачуючи всі витрати, пов'язані з відвідуванням дитячого садка, школи, гімназії, ліцею, різноманітних художніх, спортивних та інших секцій та гуртків;

- здатність збільшувати рівень особистісного розвитку, маючи можливість подорожувати, відвідувати різноманітні виставки та заходи;

- формування резервного фонду, організація власного бізнесу, мінімізація рівня різного роду заборгованості;

- забезпечення гідного життя на пенсії;

- створення сімейного капіталу для майбутнього покоління та передача спадщини.

Фінансові рішення стосовно витрачання коштів, споживання чи ощадного споживання багато в чому пов'язані з такими установками як рішення про зайнятість та домашню роботу, утримання дітей, проведення дозвілля.

Фінансова грамотність грає важливу роль у формуванні заощаджень населення. Для її підвищення можна виявити такі напрямки та інструменти:

- проведення виїзних навчальних семінарів та «круглих столів», розробка методичних вказівок та роздавального інформаційного матеріалу для слухачів;

- створення єдиного центру звернення громадян з різних аспектів, пов'язаних з наданням консультаційних послуг у питаннях взаємодії з фінансовими організаціями;

- створення та випуск інформаційних листівок та брошур, які сприятимуть навчанню громадян;

- організація розміщення в Інтернеті різних інтерактивів з питань правильного вибору фінансових продуктів та послуг;
- проведення навчальних лекцій та семінарів з питань фінансової грамотності громадян.

Висновки до розділу 3

На сьогоднішній день актуальним є розробка концепції стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні. Метою концепції є забезпечення зростання економіки країни, підвищення добробуту населення.

В рамках концепції виділено завдання: забезпечення ліквідності та безпеки збереження при організації ощадних відносин; забезпечення відповідної норми прибутковості вкладів; стимулювання зростання заощаджень, необхідних для реальних інвестицій; забезпечення стабільності ощадної системи й недопущення ощадних криз.

В концепції визначено методи і засоби удосконалення стратегії розвитку ощадної системи в Україні: методи інституційного перетворення ощадної системи; впровадження інноваційних банківських продуктів; підвищення інвестиційного потенціалу страхових та пенсійних інститутів; метод розробки нового депозитного продукту.

Депозитна політика банку АТ «УКРСИББАНК» повинна враховувати потреби всіх соціальних та вікових груп громадян - працюючих і пенсіонерів, молоді та людей середнього віку, а також має бути розрахована на людей з різними рівнями доходу.

У зв'язку з цим пропонується розробити новий депозитний продукт, який дозволить залучити нових клієнтів та збільшить ресурсну базу банку.

Вклад «У тонусі» – це терміновий депозит терміном від 1 до 3 років. При відкритті вкладу клієнт повинен буде зробити суму незнижуваного залишку у вигляді 5000 грн. Умови вкладу припускають внесення додаткових коштів у вклад; відсотки нараховуються наприкінці строку дії вкладу на фактичний залишок коштів на рахунку; при пролонгації термінового вкладу

на рахунок клієнта зараховується 1% суми незнижуваного залишку. Виходячи з проведених розрахунків, можна дійти висновку, що впровадження вкладу «У тонусі» збільшить клієнтську базу АТ «УКРСИББАНК» і, відповідно, обсяги залучених коштів.

Кредитні банківські продукти удосконалюються на основі об'єднання функцій поточного рахунку та кредитної картки, з безкоштовним обслуговуванням останньої, пільговим відсотком за користування кредитом, а також підключенням безкоштовної послуги «мобільний банк». В даний час все більшого попиту набувають онлайн-вклади.

Розвиток банківських продуктів у зарубіжній практиці відбувається у напрямі комбінування переваг їх окремих видів, підвищення прибутковості вкладень, зниження витрат і забезпечення максимальної зручності клієнтам банків.

ВИСНОВКИ

Національна ощадна система представляє собою багаторівневий комплекс інститутів та відносин, що виникають між економічними суб'єктами в ході ощадного процесу, який пов'язаний з формуванням, обміном та використанням ощадних ресурсів у межах національних кордонів.

Національна ощадна система опосередковує всі етапи ощадного процесу, в результаті якого формуються організовані заощадження, що визначають інвестиційний потенціал національної економіки та можливості розширеного відтворення.

Результати функціонування ощадної системи виступають як індикатори макроекономічних процесів та загального стану національної економіки.

В ході дослідження було проведено аналіз, який дозволив визначити параметри цільових орієнтирів нарощування потенціалу стійкості ощадної системи України.

Незважаючи на значні трансформації ощадної системи на основі ринкових принципів за останні роки, вона характеризується низкою деформацій та проблем, які виявляються у збитковості та нестійкості фінансового стану майже третини підприємств реального сектора; вищій прибутковості фінансових активів проти вкладень у виробництво; скорочення участі кредитних організацій у фінансуванні реальної економіки; низької частки сектора домашніх господарств у формуванні валових заощаджень, яка обумовлена перекосами у розподілі та перерозподілі доходів; незадовільною структурою заощаджень населення.

Проведений аналіз свідчить, що у розвитку депозитів за останні десять років простежуються як кількісні, так і якісні тенденції, які показують окремі сторони депозитної політики банківських закладів. Нині спостерігається ситуація, коли сума депозитів зростає за секторами економіки, у розрізі видів валют та строків погашення, а вартість за їх користування зменшується.

Проведений аналіз в банку підтвердив, що в структурі активів АТ «УКРСИББАНК» більшість складає кредити та прострочена заборгованість. Подібна структура свідчить про негативний вплив на фінансову стійкість банку. В останні роки основним джерелом, яке використовується для здійснення активних операцій банку, є тільки рахунки клієнтів.

Аналіз активів та пасивів банку показав значні ризики, які можуть призвести до отримання збитків в діяльності банку. Таким чином, збільшується необхідність у визначенні напрямів та форм для збалансування структури активів та пасивів. Це буде сприяти забезпеченню підвищення ефективної діяльності банку. На сьогоднішній день актуальним є розробка концепції стратегії розвитку національної ощадної системи в Україні. Метою концепції є забезпечення зростання економіки країни, підвищення добробуту населення. В концепції визначено методи і засоби удосконалення стратегії розвитку ощадної системи в Україні: методи інституційного перетворення ощадної системи; впровадження інноваційних банківських продуктів; підвищення інвестиційного потенціалу страхових та пенсійних інститутів; метод розробки нового депозитного продукту.

Депозитна політика банку АТ «УКРСИББАНК» повинна враховувати потреби всіх соціальних та вікових груп громадян - працюючих і пенсіонерів, молоді та людей середнього віку, а також має бути розрахована на людей з різними рівнями доходу. У зв'язку з цим пропонується розробити новий депозитний продукт, який дозволить залучити нових клієнтів та збільшить ресурсну базу банку. Кредитні банківські продукти удосконалюються на основі об'єднання функцій поточного рахунку та кредитної картки, з безкоштовним обслуговуванням останньої, пільговим відсотком за користування кредитом. В даний час все більшого попиту набувають онлайн-вклади. Розвиток банківських продуктів у зарубіжній практиці відбувається у напрямі комбінування переваг їх окремих видів, підвищення прибутковості вкладень, зниження витрат і забезпечення максимальної зручності клієнтам банків

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення : 26.09.2022).
2. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 26.09.2022).
3. Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами : Постанова Правління Національного банку України від 03.12.2003 р. № 516. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text> (дата звернення: 27.09.2022).
4. Алексеєнко М. Капітал банку: питання теорії і практики: монографія. Київ : КНЕУ, 2011. 276 с.
5. Билык О. И., Дребот Н. Н. Современные тенденции инновационного развития банков Украины. URL: <https://rep.polessu.by/bitstream/123456789/10223/1/2.pdf> (дата звернення: 07.10.2022).
6. Бондаренко О. С. Тенденції функціонування фінансового ринку в економіці України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. Випуск 15. С. 5-9.
7. Ватаманюк О. Заощадження в економіці України: макроекономічний аналіз: монографія. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2017. 536 с.
8. Вядрова І., Добровольська О. Система додаткового страхування вкладів як чинник зростання ресурсного потенціалу вітчизняних банків. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 1 (175). С. 268–276.
9. Вядрова І.М., Герцл І.В. Вплив структури депозитного портфеля банку на формування інвестиційного ресурсу. *Modern Economics*. 2017. № 6. URL: <http://modecon.mnau.edu.ua/issue/6-2017/UKR/viadrova.pdf> (дата звернення: 05.10.2022).

10. Вядрова І. М., Морозов О. В. Заощадження населення як джерело банківських ресурсів: сутність, стан і перспективи. *Бізнес Інформ*. 2020. №12. С. 355–361.
11. Грошово-кредитна статистика. URL:https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1 (дата звернення:25.10.2022).
12. Доходи та витрати населення України. URL:http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/gdn/dvn/dvn_u/arh_dvn2018.html (дата звернення:10.10.2022).
13. Дучинська Н.І. Нагромадження капіталу в умовах трансформації економіки України : монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2007.400 с.
14. Золотарьова О. В., Галаганов В. О. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. *Проблеми економіки та політичної економії*. 2017. № 1. С. 83–98.
15. Ільченко Т. Методологічні підходи до дослідження заощаджень населення. *Вісник THEU*. 2009. №2. С. 56-60.
16. Кізима Т. Заощадження домашніх господарств: сутнісно-теоретичні та класифікаційні аспекти. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 10 (113). С. 200–206.
17. Коваленко В.В., Сергєєва О.С. Заощадження населення у забезпеченні фінансових ресурсів банків. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. Вип. 28. С. 275-283.
18. Коваленко В.В. Депозитна діяльність банків України: реалії та розвиток на майбутнє. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 834–837.
19. Корінев В. Л. Теоретичні основи української ощадної системи та інституційного підходу до її формування. *Держава та регіони*. 2015. №2 (83), С. 19-23.

20. Литвин В. В. Інвестиційна циклічність та режим функціонування ощадної системи. *Економіка і організація управління*. 2014. 1 (17) – 2 (18). С. 149-154.
21. Лондар С.Л. Рівень добробуту населення як складова розвитку людського потенціалу: можливості фінансового регулювання в Україні. *Фінанси України*. 2013. № 9. С. 45-59.
22. Савелко Т. В. Структура елементів банківської системи та їх взаємозв'язок. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. №2. С. 16-19.
23. Сидорова А., Коваленко А. Доходи та витрати населення: статистичне оцінювання, моделювання та прогнозування. *Фінанси, облік, банки*. 2017. № 1 (22). С. 154–162.
24. Мелих О. Ю. Заощадження домогосподарств: соціально-економічна роль та тенденції формування в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/69.pdf (дата звернення: 20.05.2022)
25. Мельник Л. М., В. Л. Дума, О. В. Яковчук. Роль заощаджень населення у формуванні інвестиційного потенціалу країни. *Економіка: зб. наук. праць*. Рівне: НУВГП, 2020. Вип. 4(92). С. 196-206.
26. Мітал О. Г. Заощадження домогосподарств та їх трансформація в інвестиційні ресурси. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2017. № 1 (22). С. 70-78.
27. Меренкова О. В. Інноваційні технології банківської діяльності як елемент сучасного економічного мислення. *Сучасна картина світу*. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2016. С. 186-194.
28. Кізима Т.О. Фінансова поведінка домогосподарств: сутність, класифікація, чинники впливу. *Світ фінансів*. 2011. № 4. С. 19–26
29. Кізима Т. О. Заощадження домогосподарств: світовий досвід і вітчизняні реалії. *Інноваційна економіка*. 2013. № 7. С. 171-176.
30. Кожель Н. О. Оценка факторов влияния на процесс формирования и реализации депозитной политики банка. *Проблемы и*

перспективы развития банковской системы Украины: сборник научных трудов. 2015. № 12. С. 233-234.

31. Колеснік Я. В., Землякова І. С. Сучасний стан та перспективи розвитку пасивних операцій банківського сектору економіки України. *Причорноморські економічні студії.* 2018. Вип. 34. С. 150-153.

32. Колодяжна Т. В., Бакуменко Т. О. Економічна сутність та класифікація депозитних операцій комерційних банків. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2018. Вип. 22. С. 802-805

33. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2025 р.: Постанова Правління Національного банку України. Поточна редакція від 16. 01. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/regulyatori-finansovogo-rinku-zatverdili-strategiyu-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku> (дата звернення: 27.06.2022).

34. Корнєєва Р. В. Організація ощадної справи. Київ: Знання України, 2012. 205 с.

35. Кравченко О. В. Ощадна активність населення в сучасних умовах та її роль у формуванні ресурсної бази комерційного банку. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі.* 2020. № 6-3 (62). С. 217-224.

36. Кумейко О.М., Дереза В.В. Депозитна діяльність банків в аспекті формування їхньої ресурсної бази. *Економіка і суспільство.* 2017. № 10. С. 624 -630.

37. Ларіонова К. Л., Донченко Т. В. Аналіз та тенденції розвитку депозитного ринку України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2019. №2. С. 159-167. DOI: 10.31891/2307-5740-2019-268-2-159-167

38. Ломачинська І.А. Оптимізація фінансової поведінки домогосподарств у трансформаційній економіці України. *Економічний простір.* 2011. №49. С. 141–149.

39. Макаренко Ю. П., Хацько В. В. Оцінка управління депозитним портфелем комерційного банку на прикладі АТ «ОТП банк». *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. № 1. С. 39–45. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.1.39
40. Носова Є. Заощадження домогосподарств як джерело інвестиційних ресурсів в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. Вип. 2. С. 73-80.
41. Одінцова Т. М. Заощадження населення як джерело інвестиційних ресурсів української економіки. *Бізнес Інформ*. 2014. № 7. С. 89-92.
42. Орлова В.А. Проблемы налогового регулирования сбережений физических лиц – главных инвесторов экономики Украины. *Торговля и рынок Украины*. 2006. № 21. Том 1. С. 343-348.
43. Основні показники діяльності банків України // Офіційний сайт НБУ. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 07.11.2022).
44. Поченчук Г.М. Інституціональний розвиток економіки в умовах фінансової глобалізації : монографія. Київ : ЦУЛ, 2016. 420 с.
45. Поченчук Г.М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/200.pdf (дата звернення: 10.08.2022).
46. Примостка Л., Шевалдіна В. Заощадження населення України: формування та залучення в банки : монографія. Київ : КНЕУ, 2014. 234 с.
47. Руцишин Н.М. Фінансові ресурси банків та особливості їх формування в сучасних умовах. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія «Економіка і управління»*. 2014. Вип. 30. С. 263–279.
48. Руцишин Н. М., Милян І. І. Сучасний стан та напрями розвитку депозитної діяльності банків України. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2019. Т. 24. Вип. 2(75). С. 99-103.

49. Сухарський В. С. Ощадно-банківська справа: підручник. Тернопіль: Астон, 2003. 454 с.
50. Тищук, Т.А. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання: аналітична доповідь / за редакцією Я.А. Жаліла. Київ : НІСД, 2011. 31 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-12/1201_dop_new-alc95.pdf (дата звернення: 06.10.2022).
51. Філіпенко А.С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку: монографія. Київ: Знання України, 2002. 189 с.
52. Фінансова звітність АТ «УКРСИББАНК» URL:<https://ukrsibbank.com/about-bank/financial-documents/financial-reports/> (дата звернення: 06.10.2022).
53. Футало Т.В. Сучасний стан і перспективи розвитку інвестиційної діяльності небанківських фінансових установ України: монографія. Львів: ПП «Арал», 2012. 240 с.
54. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика: монографія. Київ: ЦУЛ, 2012. 377 с.
55. Тропіна В. Б. Заощадження населення як основа формування інвестиційного потенціалу домогосподарств. *Економіка та держава*. 2016. № 1. С. 18-21.
56. Яценюк М. В., Бондарчук О. О. Розвиток ощадної системи із застосуванням сучасних фінансових технологій. *Економіка та підприємництво*. 2020. № 2 (107). С. 25-30.
57. Gutsalenko L., Wasilewski M., Mulyk T., Marchuk U., Mulyk Ya. Accounting control of capital investment management : realities of Ukraine and Poland. *Economic annals* – XXI. 2018. № 170(3-4). Р. 79-84. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V170-14>.
58. Financial Sector Development Project. URL:http://www.finrep.kiev.ua/news_ua.html 26/03/2010 (дата об'єднання: 02.10.2022).

59. The Benefits of Credit Union Membership. URL: https://www.cuna.org/UploadedFiles/Global/About_Credit_Unions/National-MemberBenefitsS18.pdf (дата звернення: 24.10.2022).

60. Roche, D. New Monetarism / D. Roche, B. McKee. – London : Independent Strategy, 2007. – 92 p. – ISBN 9781435700888.

61. State By State Credit Union Financial Profile. URL: https://www.cuna.org/uploadedFiles/Global/About_Credit_Unions/FinancialSummary_Sep2018_newcover.pdf. (дата звернення: 24.10.2022).

